

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

HASTANELERDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE
REHBERLİK HİZMETLERİ

MEHMET UĞUR

Danışmanı:
Doç. Dr. Gencal ŞENYAYLA

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**HASTANELERDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK
HİZMETLERİ**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Mehmet UĞUR

Proje Danışmanı: Doç. Dr. Gencal ŞENYAYLA

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Tezsiz Yüksek Lisans Programı: Manevi Destek ve Rehberlik

Mehmet UĞUR tarafından hazırlanan “**HASTANELERDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ**” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup **12.12.2023** tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi İslam İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Manevi Destek ve Rehberlik tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman
Doç. Dr. Gencal ŞENYAYLA

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
.....tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Mehmet UĞUR

ÖNSÖZ

Bu projede maneviyat ve manevi danışmanlık ve rehberliğin ne olduğu, manevi danışmanlık ve rehberliğin amaçlarının neler olduğu, manevi danışmanlık ve rehberliğe ihtiyaç duyulan alanların nereler olduğu açıklanmıştır. Ayrıca hastanelerde manevi danışmanlık faaliyetlerinin nasıl ve hangi yöntemler kullanılarak yürütüldüğünden ve yöntemleri kullanırken manevi danışmanın rolünden bahsedilmiştir. Ayrıca Türkiye’deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik çalışmalarına da değinilmiştir.

Hayat şartları zorlaştıkça günümüz insanları da yaşadıkları olaylar karşısında daha çabuk yıpranmakta gerek biyolojik gerek de psikolojik açıdan daha kolay çöküntüye uğrayabilmektedir. Bu safhaya gelen insanların bir kısmı artık yaşadığı olaylar karşısında başa çıkma becerisi gösterememektedirler; bu noktada yardıma ve desteğe ihtiyaç duyulur. Bu durumda bulunan kişilerin içine elbette hastanede kalan hastalar ve hastaların yakınları da girmektedir.

Bu çalışmanın amaçları içinde, özellikle son günlerde daha da artan kanser, onkoloji, nefroloji gibi kronikleşen hastalıkların bırakacağı derin izler göz önüne alınarak, hastane ortamında bulunan hasta ve yakınlarının hangi psikolojik durumda olduklarını, neler hissettiklerini anlamaya çalışarak, içinde buldukları durumlara karşı hangi başa çıkma yöntemlerini kullandıklarını tespit etmeye çalışmak bulunmaktadır. Bir diğer amacı ise, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sağlık Bakanlığı olarak dini danışma ve manevi rehberlik hizmetlerinin profesyonel olarak nasıl daha verimli ve etkili hale getirilebileceğinin araştırılmasıdır.

Proje dört bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde maneviyat ve manevi danışmanlık, ikinci bölümde manevi danışmanlık ve rehberlik ilke ve teknikleri, üçüncü bölümde hastanelerde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde ise Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hastanesi Manevi Destek Birimi Gözlem ve Raporları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen Manevi Destek ve Rehberlik Programı ders hocalarıma ve danışman hocam Doç. Dr. Gencal ŞENYAYLA’ya teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet UĞUR

Denizli- 2023

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje
Özeti

Projenin Başlığı: Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	
Projeyi Hazırlayan: Mehmet UĞUR ŞENYAYLA	Danışmanı: Doç. Dr. Gencal
Kabul Tarihi: 15.12.2023	Sayfa Sayısı: 9 (ön kısım) + 46
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri Rehberlik	Programı: Manevi Destek ve
<p>Modern yaşamın etkisiyle insanoğlu bazı değerlerini kaybetme noktasına gelmiştir. Yaşam tarzının getirdiği içe kapanıklık ve yalnızlık hissi, insanın manevi yanını da etkilemiştir. İşte bu noktada dini ve manevi danışmanlık, zor durumda kalan ve anlam arayışına giren bireylerin kaybettikleri anlamı ve kontrolü kazanma süreçlerinin dini ve manevi referanslarla desteklenmesidir.</p> <p>Diyanet İşleri Başkanlığı cami hizmetlerinin yanında çeşitli kurumlarla da protokoller yaparak manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine başlamıştır. Bu kurumlardan biri de hastanelerdir. Hastanelerde profesyonel manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri çeşitli ülkelerde uzun zamandır sunulmasına karşın ülkemizde profesyonel manada uygulanması henüz yenidir.2015 yılında pilot uygulama şeklinde altı ilin devlet hastanesinde manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamaları başlamıştır. 2016 yılında bu uygulama sayısı 14'e çıkmıştır.</p> <p>Dini danışmanlık hizmetleri hastanelerde bakıma muhtaç hastalar ve onların yakınlarına ve hastane personeline destek olmakla birlikte, sosyal hizmet içerisinde yer alan sevgi evleri, ÇODEM, kadın sığınma evleri, huzurevi, cezaevi, kredi yurtlar kurumunda kalan öğrenciler ve yatılı Kur'an kursu öğrencilerine yönelik geniş bir kitleye hitap etmektedir.</p> <p>Sevgi evi, çocuk evi, ÇODEM gibi yerlerde kalan çocuklara, kadın sığınma evinde kalan hanımlara, cezaevinde kalan mahkumlara, kredi yurtlar kurumunda kalan öğrencilere, huzurevinde kalan yaşlılara ve hastanelerde kalan hasta ve yakınlarına yapılan dini danışmanlık ve rehberlik hizmeti profesyonellik gerektiren bir hizmettir. Buradaki insanlara başlarına gelen felaketten kurtulma yolları gösterilirken, geleceğe daha umutla bakmalarına yardımcı olunur. Manevi danışman umutsuzluk, güvensizlik, çaresizlik gibi duygular içerisinde bulunan kişinin elinden tutar ve aldığı eğitimler sayesinde ona yardımcı olur. Kişilerin içinde buldukları ruh hallerini tahlil ederek, ihtiyaç duydukları sorunları tespit eder. Böylece onlara daha verimli ve etkili hizmet vermek amacıyla çalışmalarda bulunur.</p>	
Anahtar Kelimeler: Maneviyat, Manevi Danışmanlık, Onkoloji, Psikoloji, Ruh.	

Thesis

Title of the Project: Spiritual Consultancy and Guidance Services in Hospitals	
Author: Mehmet UĞUR	Supervisor: Doç. Dr. Gencal ŞENYAYLA
Date: 15.12.2023	Nu. of pages: 9 (Front Part) + 46
Department: Philosophy and Religious Studies Subfield: Spiritual Support and Guidance	
<p>Under the influence of modern life, human beings have come to the point of losing some of their values. The feeling of introversion and loneliness brought about by the lifestyle has also affected the spiritual side of people. At this point, religious and spiritual counseling is supporting the process of individuals who are in a difficult situation and searching for meaning to gain the meaning and control they have lost, with religious and spiritual references.</p> <p>Spiritual counseling and guidance can be beneficial for high school students, as this stage of life often brings about various challenges and transitions. Adolescence is a time of self-discovery and identity formation, and having a solid spiritual foundation can provide individuals with a sense of stability and purpose. Spiritual guidance can help students navigate through personal struggles, make decisions aligned with their values, and develop resilience in the face of difficulties. Furthermore, it can promote empathy and compassion towards others, fostering a sense of interconnectedness and understanding.</p> <p>In conclusion, spirituality and spiritual counseling and guidance play an essential role in individuals' lives, including high school students. These concepts delve into the realm of one's connection to something greater and assist individuals in finding purpose and meaning. By providing support and guidance, spiritual counseling can help students navigate through life's challenges, make informed decisions, and develop a sense of empathy and interconnectedness. It is crucial to recognize the value of spirituality and its impact on personal growth and well-being.</p>	
Keywords: Spirit, Spiritual Counseling, Oncology, Psychology, Soul.	

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ABSTRACT	iv
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	
ÖZET	1
GİRİŞ	2
BİRİNCİ BÖLÜM	3
MANEVİYAT VE MANEVİ DANIŞMANLIK	3
1.TANIMLAR	3
1.1.Maneviyat Kavramı	3
1.2.Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	4
1.3.Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Amacı	4
1.4.Niçin Manevi Danışmanlık Hizmetine İhtiyaç Duyulmaktadır?	5
1.5.Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	6
1.5.1.Gençlik Hizmetleri	7
1.5.2.Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik Hizmetler	7
1.5.3.Hastanelerde Yürütülen Hizmetler	8
1.5.4.Engellilere Yönelik Hizmetler	8
1.5.5.Bağımlılıkla Mücadeleye Yönelik Hizmetler	8
1.5.6.Göçmenlere Yönelik Hizmetler	9
1.6.Hastanelerde Dini Danışmanlık ve Rehberlik	9
1.6.1. Amaç	9
1.6.2. Hedef	10
İKİNCİ BÖLÜM	11
2.MANEVİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK İLKE VE TEKNİKLERİ	11
2.1.Manevi Danışmanlık ve Rehberlik İlkeleri	11
2.2.Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Yöntemlerinden İHSAN Modeli	12
2.3.Manevi Danışmanlık Sürecinin Başlangıcında Danışmanın Kendisine Sorması Gereken Sorular	13
2.4.Danışmanın Yararlanacağı Teknikler	13
2.5.Danışmanın Uygulayacağı Bazı Ahlaki İlkeler	14

ÜÇÜNCÜ ÖLÜM	15
HASTANELERDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ 15	
3.1. Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Temel Kavramlar	15
3.1.1. Sağlık	15
3.1.2. Hastalık Nedir	15
3.1.3. Hasta	16
3.2. Hastanelerdeki Kurumsal Yapı ve Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Sisteminin İşleyişi Nasıldır	16
3.3. Hastalığı Kabullenme ve Başa Çıkma Sürecinin Aşamaları	17
3.3.1. İnkâr ve Şok Evresi	17
3.3.2. Öfke ve Kızgınlık Evresi	17
3.3.3. Suçluluk Evresi	18
3.3.4. Depresyon Evresi	18
3.3.5. Kabullenme Evresi	18
3.4. Hastanelerde Manevi Destek Hizmetlerinin Yasal Gerekçesi, Türkiye ve Uluslararası Uygulama Biçimleri	18
3.5. Yurt Dışında Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	19
3.5.1. Amerika Birleşik Devletleri Örneği	19
3.5.2. Hollanda Örneği	20
3.5.3. Almanya Örneği	20
3.5.4. Belçika Örneği	20
3.6. Türkiye'de Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	21
3.6.1. Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin Hedefi	22
3.6.2. Hastalığa Yönelik Olarak Hedefler	23
3.6.3. Hastaya Yönelik Olarak Hedefler	23
3.6.4. Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin Amacı	24
3.6.5. Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin Kapsamı	24
3.6.6. Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin Sınırlılıkları	24

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	25
AFYONKARAHİSAR SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ MANEVİ DESTEK BİRİMİ GÖZLEM VE RAPORLARI	25
SONUÇ	41
KAYNAKÇA	42

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.s.	: aleyhi's-selâm
b.	: bin, ibn (ođlu)
bk.	: bakımız
bs.	: baskı, basım
c.	: cilt
çev.	: çeviren
ed.	: editör
h.	: hicrî
Hz.	: hazreti
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
KURAMER	: Kur'ân Araştırmaları Merkezi
m.	: miladî
P.A.Ü.	: Pamukkale Üniversitesi
ö.	: ölümü
s.	: Sayfa, Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: tahkik
ts.	: tarih yok
vb.	: ve benzer

GİRİŞ

Günümüzde insanlar yaşadıkları zorluklar karşısında artık kendilerini çıkmazda ve çaresiz hissettiklerinde, problemlerinden kurtulma yolları bulabilmek için psikoterapi, psikiyatri, psikolojik danışma vb alanlara başvurmaktadır. Ancak insanın temelde yatan problemlerinden belki de en önemlisi hayatlarını anlamlandırma problemleridir. Bu noktada ihtiyaç duydukları en önemli gereksinim ise “din”dir. Çünkü bireylerin hayatlarını anlamlandırmada dinin önemli bir rolü vardır.

Manevi destek hizmeti, dini referanslardan hareketle insanların acılı, sıkıntılı, üzüntülü, korkulu hallerinde yalnızlık ve ümitsizlik duygusuna kapıldıklarında, ani değişmelerle gelen kriz durumlarında, maruz kaldıkları yeni duruma uyum sağlama ve baş edebilme becerileri geliştirmelerine yardımcı olmayı, varsa sorularını cevaplamayı, hayatlarına yeni bir anlam vermelerine eşlik ederek onlara moral kazandırmayı amaçlamaktadır.¹

Manevi destek uzmanı danışanlarına dinin, sağlığı korumaya, tedaviye ve hastalığın doğru anlaşılmasına verdiği önemi, ibadetlerin sağlıklı olmaya olumlu etkilerini, hastalık durumunda ve hastane ortamında ibadet, tevekkül, kaza, kader, sabır, şükür vb. konuları uygun bir dille anlatır.

Hastanelerde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi önemli bir ihtiyaçtır. Çünkü hastaneler insanların inandıkları değerler doğrultusunda en çok manevi rehberliğe ihtiyaç duydukları mekanlardır.² Hastanelerde manevi destek hizmetinin amacı ise hastaların, hasta yakınlarının ve hastane personelinin kendi istekleri çerçevesinde, içinde buldukları durum göz önünde bulundurularak dini bilgilere kavuşturmak, manevi ihtiyaç içinde olan kişilerin ihtiyaçlarını karşılayarak manevi destek sağlamak ve bu suretle iyileşmelerine katkıda bulunmaktır. Eğer hastada bu manevi destekle iyileşeceğine yönelik güçlü bir inanç varsa, bu talebin karşılanması tedavi başarısını da olumlu etkileyebilmektedir.³

¹ Aysun Özkan, Hastanelerde Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Teori Uygulama Alanları, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 61; Ali Ayten-Aysun Özkan, *Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), 30.

² Muhammed Esat Altıntaş, “Hastanelerde Gerçekleştirilen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (Kayseri Örneği)”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/11 (Aralık 2018), 223.

³ Hasan Mollaoğlu, Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım ve New York Healthcare Chaplaincy Örneği (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 82.

BİRİNCİ BÖLÜM

MANEVİYAT VE MANEVİ DANIŞMANLIK

1.TANIMLAR

1.1.Maneviyat Kavramı

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde maneviyat kavramı: “Maddi olmayan, manevi şeyler, yürek gücü ve moral” olarak tanımlanmaktadır. Manevi kelimesi “Duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel, maddi karşıtı” anlamlarına gelmektedir. Çeşitli maneviyat tanımlarındaki ortak nokta ise kendini aşma, kutsal ve aşkın olanla iletişim ve kişisel tecrübenin varlığıdır.

Maneviyat insan için kullanılan bir kavramdır bu yüzden önce insan kavramına bakmak gerekiyor. İnsanı tarif ederken biyo-psiko sosyal bir varlık olarak ifade ediliyordu. Daha sonraki gelişmeler bilimsel hareketler vs insanların sadece biyolojik psikolojik ve sosyal bir varlık olmadığını, bir başka boyutunun da olduğunu ortaya koydu. Nedir bu boyut maneviyat boyutu, yani insan bedensel bir yapıya sahip, psikolojik bir boyutu var, sosyal bir boyutu var, ama bu üçü insanı tam manasıyla bir tanımlamayı netice vermiyor. Dolayısıyla eksik kalan bir tarafı var. İşte o eksik kalan tarafta bedeni harekete geçiren, ruhu harekete geçiren, sosyal aktiviteyi, sosyal hayatı harekete geçiren bir mekanizma var. Biz bu mekanizmayı maneviyat olarak ifade ediyoruz. Daha basit ifade edecek olursak hayatın anlam ve amacını yakalamaktır maneviyat. Eğer biz hayatın anlam ve amacını yakalaya bilmişsek burada manevi bir boyutumuz var demektir. Çünkü bedeninin hayata tutunabilmesi için bir amacının olması lazım. Ruhun mutluluğu sağlayabilmesi için bir amacının olması lazım. Sosyal hayatta bir sürü işle meşgulüz, bunların hepsinin bir amacı olması lazım. Bunların hiç birisi amaçsız olmaz. Eğer insan diğer canlılardan farklı olarak akılla ve kalple donatılmışsa, onu harekete geçiren bir motora ihtiyaç vardır. İşte o motor burada maneviyat boyutudur. Ruhunu da harekete geçiren, bedeni de harekete geçiren, sosyal hayattaki aktiviteleri de harekete geçiren temel unsur manevi boyuttur. Dolayısıyla insan biyo, psiko, sosyal, manevi bir varlıktır. Bu perspektiften baktığımız zaman maneviyatı anlayabiliriz.

Farklı görüş açlarına sahip olan bazı kişiler maneviyatı dinden ve dindarlıktan farklı bir kavram olarak değerlendirmişlerdir. Maneviyatın anlam arama, kendini keşfetme ve kendini aşma özellikleri üzerinde durmuşlardır. Maneviyat sayesinde insan hayatının her alanında kendi içinde ve kendine has olarak cesaret ve güven hissetmiştir. Maneviyata sahip olan kişinin motivasyonu ve başarabilme gücü de yüksek olur. Maneviyatı zayıf olan kişilerin ise moral ve motivasyonları daha düşüktür. Buna bağlı olarak da mutsuzluk, umutsuzluk ve başarabilme duyguları da daha zayıftır.

1.2. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

İnsanların acılı, sıkıntılı, üzüntülü, korkulu, yalnızlık ve ümitsizlik hallerinde, ani değişmelerle gelen (hastalık, ameliyat, mahkumluk, askerlik, sakatlık, afet, yaşlılık gibi) kriz durumlarında, onların yanında olmak, onlara din ve inanç açısından destek olmak, varsa soru ve sorunlarına danışmanlık etmek, hayatlarına yeni bir anlam verebilmektir. Bununla birlikte, bütün bunları resmi ve profesyonel bir şekilde yapmaktır.⁴

İnsanın çözemediği bir problemi içinden çıkamadığı bir sıkıntısı olduğunda, güvendiği birine derdini açması, sorunları hakkında bilgi, fikir, görüş ve öğüt alma ihtiyacı içinde olması, onun yaratılışının bir gereğidir.⁵

Bu kavram Batı dünyasında “Pastoral Care” olarak bilinmektedir ve ayrıca günümüzdeki dini danışmanlık ve rehberliğin temelini oluşturmaktadır. Batı’da Pastoral Care hareketi ise genellikle rahiplerin ve papazların kilise dışında yürüttükleri dini danışmanlık ve rehberlik hizmetleridir.

1.3. Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Amacı

Danışanın her türlü psikolojik sorunuyla başa çıkmasında ona yardımcı olmak; kendini gerçekleştirmesine rehberlik etmek ve bu bağlamda dinsel sorunlarına çözüm bulmaktır.⁶ Kişide olan tüm yeteneklerin meydana çıkarılması, kullanılması ve geliştirilmesinde önemli rol oynar. Duygusal durumları daha düzenli hale getirme çabası ve kişilerin karar verirken dış baskılardan uzak bir şekilde, kendinden emin olarak karar verebilmelerine yardımcı olmaktır.

Manevi danışmanlar, insanların hayatlarının bazı dönemlerinde ani duygu değişimleri yaşadıklarında, buhranlı zamanlarında, insanlara ilgi ve alaka göstererek hayatlarına yeni bir anlam ve yön verebilmelerine yardım etmeyi amaçlarlar. İdeal ve sağlıklı bir yaşama manevi destekle katkı sağlayarak insanların huzuru bulmalarına hizmet etmektedirler.

Dini danışmanlık ve rehberlik insanların sorunlarına inandıkları dinlerin değerleriyle ilişki kurarak çözüm bulmaya çalışmayı, maneviyatlarını yükselterek, iç huzurlarını sağlamayı ve hayatlarını anlamlı hale getirmeyi amaçlamaktadır.

⁴ Özkan, "Hastanelerde Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma", 48.

⁵ Mehmet Emin Ay, “Rehberlik Kavramı ve İlkeleri”, *Din Eğitimi ve Din Hizmetlerinde Rehberlik* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2019), 179.

⁶ Mustafa Koç, *Manevi (Psikolojik) Danışmanlık* (Bursa: Emin Yayınları, 2016), 51.

1.4.Niçin Manevi Danışmanlık Hizmetine İhtiyaç Duyulmaktadır?

Modern yaşam biçimi sosyal değişim hızını artırmakla kalmamış bireysel ihtiyaçları da değiştirmiştir. Bu ihtiyaçlara binaen modern insanın da bir takım psikolojik problemleri görünür hale gelmiştir. Dolayısıyla bu durum kaçınılmaz bir şekilde profesyonel düzeydeki farklı psikolojik yardım alanlarının, buna bağlı olarak da mesleklerin doğup gelişmesine zemin hazırlamıştır. Zira yaşanan psikolojik problemler, bazen patolojik içerikli olabildiği gibi bazen de anlam arayışı merkezli manevi bir boşluktan kaynaklanabilmektedir. Nitekim ortaya çıkan olay ve durumlar karşısında bireyler, manevi bakış açısını ve tutumunu öğrenerek zaman zaman yaşadıkları psikolojik acı ve krizlerle başa çıkabilmek için ruhsal çıkış yolları ararlarken manevi danışmanlık ve rehberliğe ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu durumda psikolojik yardım alanları arasında manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine olan ihtiyacı artırmaktadır.⁷

Dinsel ve manevi deneyimin ruh sağlığı açısından en önemli katkısı, ortaya koyduğu değerler ve yaşama ilişkin olarak getirdiği açıklamalar aracılığıyla bireyin hayatına kazandırdığı anlam sistemidir. Aynı zamanda kişiler arası ilişkileri sağlıklı bir biçimde düzenleyerek ötekilerle oluşturulacak psikososyal bağı aydınlatan din, bireyin kaybetmiş olduğu gerçek kimliğine yeniden kavuşmasına yardımcı olmaktadır.⁸ İşte tam bu noktada da manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetine ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsan yapısı gereği cisim ve ruhtan oluşmaktadır. Bu iki unsur birbirinin tamamlayıcısıdır ve belli bir dengede tutulması gerekmektedir. Hem ruha hem de cisme aynı oranda bakım yapılmalıdır. İslam dininde insanın mutluluğa ve belli bir olgunluğa ulaşması önemlidir. Kalbin mutmain olması arzulanır. Dini ve manevi rehberlikte de insanın bu dünya ile birlikte ahiret hayatının mutluluğu da esas alınır. Öyleyse hayatımız boyunca cismen nasıl bakım yapıyorsak, manevi olarak bakımımızı yapmak da bir ihtiyaçtır. İnsanların iç dünyasına girmek, sorun çıkmadan önce gerekli tedbirleri alabilmek, sorunla karşılaştığında ise onunla baş edebilmeyi sağlamak ancak manevi destek ve rehberlikle gerçekleşir. Bundan dolayı her insan aslında manevi bakıma muhtaçtır.

Manevi danışman modern bireyin hayatında dönüm noktaları olan evlilik hastalık, hükümlülük, yaşlılık ve öğrencilik gibi durumlarda karşılaşılan anlam arayışına, yalnızlaşmaya ve acı ile baş edebilme ihtiyacına yardımcı olmaktadır. Bu kritik dönemlerde ortaya çıkan manevi ve ruhsal problemlere, manevi ve dini kaynaklardan da faydalanarak çözümler arar. Sadece seküler kaynaklardan

⁷ Ömer Faruk Söylev, *Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi (kavram, kuram ve uygulamalar)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 204.

⁸ Yener Özen, *Grupla Psikolojik Danışmada Çağdaş Yaklaşımlar* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006), 54.

yararlanılarak icra edilen psikolojik danışmanlıktan en önemli farkı, psikoloji birikimine de sahip olarak hayatı anlamlandırmada ve söz konusu sorunlarda baş etmede dini ve manevi kaynakların istihdam edilmesidir.

1.5.Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Bugün birçok Avrupa ülkesinde manevi danışmanlık ve rehberlik vatandaşlar açısından anayasal bir hak ve devler açısından bir yükümlülüktür. Gene batıya baktığımızda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerinin tarihinin çok eskiye dayandığını görürüz. Ülkemizde ise oldukça yeni bir uygulama ve araştırma alanı olduğunu görürüz. Ülkemizde manevi danışmanlık görevi 633 sayılı kanunla Diyanet İşleri Başkanlığı’na verilmiş ve Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün görevleri arasında sayılmıştır. “Camilerin içinde ve dışında toplumun din konusunda aydınlatılması, vatandaşlara vaaz ve irşad yoluyla din hizmeti götürülmesi ile ilgili iş ve eylemleri yapmak, bu maksatla İrşat ve Rehberlik Merkezleri oluşturmak” Türkiye’de din ve maneviyatın ibadethanelere hapsedilmeden sosyal hayatın bir parçası olarak yaşanmasına hizmet etmek DİB’in görev ve çalışma prensipleri arasında yerini almıştır.⁹

Türkiye’de manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin öneminin, bunun profesyonel bir iş olduğunun bu işin sistemli ve planlı bir şekilde yürütülmesi gerektiğinin geç fark edildiği söylenebilir.¹⁰ Ancak bugün gelinen noktaya baktığımızda ülkemizde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin tanınırlığının her geçen gün arttığını görmekteyiz.

Ülkemizde gelinen son noktada resmi gazetede 2019 yılında yayınlanan Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafında Ulusal Meslek Standartlarına Dair Tebliğ yazısında Manevi Danışman ulusal Meslek Standardı belirlenmiş ve manevi danışmanlığın ülkemizde meslek haline gelmesinin ilk resmi adımları atılmıştır.¹¹Burada manevi Danışmanlık ve Rehberlik şu şekilde tanımlanmıştır “Danışanların inanç dünyalarının hayatlarına etkilerini bilmelerine yardımcı olma sürecini; danışanların din veya maneviyatla ilişkilendirdiği sorunlarıyla başa çıkmalarında bütüncül bir yaklaşımla modern danışma teknikleri ile dinî ve manevi yöntemleri birlikte kullanan; problemi konusunda danışanların hedeflerine ulaşmalarını sağlamak maksadıyla yapılan danışmanlık hizmetini ifade eder”

Elbette ülkemizde yeni bir uygulama alanı olduğu için kat edilmesi gereken çok yolumuz, alınması gereken eğitimlerin olduğunun da farkındayız. Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri özellikle hastane, ceza infaz kurumu, huzurevleri,

⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesi, (2013).

¹⁰ Mebrure Doğan, *Sabır Psikolojisi: Pozitif Psikoloji Bağlamında Bir Araştırma* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016), 338.

¹¹ Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), "Ulusal Meslek Standartları", (Erişim 06 Aralık 2023).

öğrenci yurtları gibi kurumlarda ön plana çıkmaktadır. Söz konusu hizmetlerin belirtilen alanlarda yoğunlaşmasıyla toplumsal ve manevi bunalımların bulunduğu ortak noktada bireylerin sorunlarla başa çıkmada ve anlam krizlerini çözmede yardımcı olunması, zorlukları aşmada onlara eşlik edilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda DİB tarafından sunulan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

1.5.1.Gençlik Hizmetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Gençlik çalışmaları Yönergesi kapsamında her il ve ilçe müftülüklerinde gençlik koordinatörlükleri oluşturulmuştur. Gençlere yönelik manevi danışmanlık hizmetleri bu yönerge kapsamında ve gençlik koordinatörlükleri eliyle yürütülmektedir. Gençlerin manevi değerlerle buluşturulması amacıyla farklı projeler uygulanmaktadır. Bu bağlamda gençlik çalışmalarının yürütülmesi amacıyla gençlik merkezleri, genç okuma salonları, genç ofisler oluşturulmuş ve gençlerin bu alanlarda çeşitli faaliyetlerle buluşmalar ve programlar uygulanmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı cami merkezli çalışmaların yanı sıra kamplar, evler, yurtları içine alan projeler geliştirilmektedir. Gençlik çalışmaları il ve ilçelerde yürütülen tüm faaliyetlerden sorumlu koordinatörlük yöntemi ile sistematize edilmiştir. Gençlere yönelik manevi danışmanlık hizmetleri her geçen gün katılım ve kapsamı artarak devam etmektedir. Özellikle KYK öğrenci yurtlarında görevlendirilen manevi danışmanlar aracılığı ile daha çok gence ulaşılmakta ve gençlik hizmetleri öğrenci yurtlarında tam olarak karşılığını bulmaktadır.

1.5.2.Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik Hizmetler

En uzun geçmişe sahip olan ceza infaz kurumlarında manevi danışmanlık hizmetinin temeli merhum Ahmet Hamdi Akseki'nin 1950 yılında yazdığı "Cezaevinde Verilecek Vaazlar" adlı eseri atılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında 2001 yılında imzalanan protokol, günümüz ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek mahiyette yapılan bazı değişikliklerle 2011 yılında yeniden imzalanarak ceza infaz kurumlarında tutuklu ve hükümlüler yararına daha aktif bir şekilde din hizmeti faaliyetlerinin düzenlenmesine imkân sağlanmıştır. Ceza infaz kurumlarında düzenlenen din hizmetlerinin amacı, bir yandan hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna uyum sağlamasına yardımcı olmak, diğer taraftan da onların rehabilitasyonu ve tahliye sonrası topluma yeniden adaptasyonuna katkı sağlamaktadır.¹²

Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların önemli bir bölümünün genç yaşta oldukları ve uzunca bir süre cezaevinde kaldıktan sonra tekrar

¹² Harun Işık, *Ceza İnfaz Kurumlarında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 13.

topluma dönecekleri unutulmamalıdır. Bu yüzden, bu süreyi eğitim, iyileştirme ve danışma faaliyetleriyle avantaja dönüştürmeleri mümkündür.

Ceza infaz kurumlarında tövbe, sabır, af, merhamet, emek, kul hakkı, ahiret gibi temel dini kavramların gücüyle manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları tüm suç grupları için önemli bir iyileştirme imkânı sunmaktadır. Özellikle bireysel görüşmeler teknik olarak tam manasıyla bir manevi danışmanlık hizmetidir.

1.5.3.Hastanelerde Yürütülen Hizmetler

DİB Sağlık Bakanlığı ile 1995 yılında iş birliğine girerek hastanelerde manevi destek hizmeti sunmaya başlamıştır. Danıştay kararıyla bir süre durdurulan hizmetler gerekli hazırlıklar tamamlandıktan sonra 7 Ocak 2015'te başlamıştır.

Sağlık tesislerinde sunulan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri insanımıza acı, sıkıntı, üzüntü, yalnızlık, korku ve ümitsizlik hallerinde, kriz durumlarında manevi anlamda destek vererek eşlik etmeyi amaçlamaktadır. Hastaneler de soru ve sorunların çözümünde insanlara rehberlikte bulunmak ve zor zamanlarında onlara yardımcı olmak, bu hizmetin özünü teşkil etmektedir.

1.5.4.Engellilere Yönelik Hizmetler

Engellilerin manevi gelişimine katkıda bulunmak için eğitim öğretime teşvik edilmeleri, dini sorumluluklarını yerine getirebilmeleri noktasında motivasyonlarının artırılması, hayat şartlarının kolaylaştırılarak toplum içerisinde huzurlu aktif ve etkin bir şekilde rol almalarını sağlayacak faaliyetler gerçekleştirilmektedir.¹³

Camiler ve Kuran kurslarının erişilebilirliğinin sağlanması, işaret dili ile hutbe okunması, görsel – işitsel özel yayınların hazırlanması, hac- umre hizmetleri, eğitim faaliyetleri manevi danışmanlık ve rehberlik içerisinde yer almaktadır. DİB tarafından görevlendirilen koordinatörlerce kontrol edilmektedir.

1.5.5.Bağımlılıkla Mücadeleye Yönelik Hizmetler

18.09.2014 yılında DİB ve Türkiye Yeşilay cemiyeti arasında bu saha ile ilgili bir protokol imzalanarak hizmetlere başlanmıştır.81 il ve büyük ilçelerde oluşturulan koordinatörlük sistemi ile bağımlılıkla mücadele hizmetleri yürütülmektedir. Bu alanda görevlendirilen personel gerekli eğitimleri alarak sorumlu oldukları bölgelerde bilinçlendirme, tedaviye yönlendirme, sosyal ortam sağlama gibi değişik alanlarda önemli roller üstlenmektedir.

¹³ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Hukuk Müşavirliği, Engelliler ve Engellilere Yönelik Hizmetler" (Erişim 07 Aralık 2023).

1.5.6.Göçmenlere Yönelik Hizmetler

Göçmenlere yönelik çalışmalar için DİB “Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı” birimini kurmuştur. Bu kapsamda Başkanlık yurt içinde geçici barınma merkezlerinde din, eğitim, manevi destek hizmetleri sunmakta, insani yardım ve sosyal kültürel içerikli faaliyetler gerçekleştirmektedir. Söz konusu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde başta Türkiye Diyanet Vakfı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde hareket edilmektedir.

DİB her yıl din hizmetleri ve stratejisini geliştirmek amacıyla süreci inceleme altına almıştır. Din Hizmetleri Birimi’nin her yıl yayımladığı Din Hizmetleri Faaliyet Raporunun 2016 yayınında ülke genelinde cezaevi, ıslahevi, huzurevi, yetiştirme yurdu ve hastanelerde 325 bin kişi hedeflenmiş ancak 200 bin kişiye hizmet götürülebildiği belirtilmiştir. Çalışmaların %62 gerçekleşme oranına takılması, çok yeni olan bu hizmetteki personelin yetersizliği ve personel yetiştirmek için eğitim alt yapısının eksikliğinden dolayı sadece 6 il ile sınırlı kalmasıyla açıklanmıştır. Aile irşat ve rehberlik hizmetlerini ise %108 olmasının sebebi ise halkın talebinin yüksek oranda etkili olması olarak zikredilmiştir.¹⁴

Türkiye’de manevi danışmanlık uygulamasının mevcut durumunu bir bütünlük içinde anlayabilmek için toplumsal gerçekliğin manevi danışmanlık uygulamasından ne beklediği önemlidir. Yani manevi danışmanlık uygulamasını belirleyen faktörler aydınlatılmalıdır. Akabinde manevi danışmanlık uygulamasının ne vadettiğine bakmak gerekmektedir.

Ülkemizde bulunan ve çoğunluğu savaştan kaçan, % 70’i kadın ve çocuklardan oluşan yaklaşık 5 milyona yakın göçmenin Kur’an ve sünnet kaynaklı sahih ve güncel dini bilgi ile aydınlatılması, din hizmetlerine ulaşımı, zararlı ve istismarcı yapılardan korunmaları, toplumsal uyum gibi konularda Başkanlığımız aktif rol almaktadır. Söz konusu hizmetler, yerleşim birimleri ile 5 ilimizde yer alan 7 geçici barınma merkezinde yaşayan göçmenlerle mevsimlik işçileri kapsamaktadır. Bu hizmetlerin sunumunda daha ziyade göçmenlere yönelik hizmetlerde görevlendirilen koordinatörlerimiz görev almaktadır.¹⁵

1.6.Hastanelerde Dini Danışmanlık ve Rehberlik

1.6.1. Amaç

Hastanelerde yatarak tedavi gören hastaların dini ihtiyaçlarını karşılamak, onlara moral vermek, ibadetlerini hastalıklarının verdiği imkânlar çerçevesinde

¹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Hukuk Müşavirliği, Göçmenlere Yönelik Hizmetler" (Erişim 07 Aralık 2023).

¹⁵ DİB "Hukuk Müşavirliği, Göçmenlere Yönelik Hizmetler" (Erişim 07 Aralık 2023).

yerine getirmelerine yardımcı olmak ve yaşama dirençlerini desteklemek maksadıyla din hizmetleri sunma şeklinde sürdürülecek bir uygulamadır.

Diyamet İşleri Başkanlığı tarafından sağlık hizmetlerindeki manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri “manevi destek uygulaması” bu alanda görevli olan kişiler “manevi destek görevlisi” olarak adlandırılır.¹⁶

Ülkemizde sadece ölüm sonrası hizmet şeklinde günümüze gelinceye kadar sürdürülen hastane din görevlisi uygulamasının, manevi destek ve moral hizmet sunulması ile ilgisi yoktur. Bugün, hastane kadrolarındaki din görevlisinin görevi, moral hizmet vermekten çok, ölüm sonrası dinen yapılması gereken hizmetleri sunmaktan ibarettir. Mevcut durumda hastane din görevlileri, hastane binalarının bodrum katlarında, gözlerden uzak ve çoğunlukla uygun olmayan fiziki koşullarda çalışan, hasta sahiplerinin ancak ex olmuş hastalarının defin işlemleri için muhatap oldukları bir görevliden başka birisi değildir. Bu görevli, ölünün yıkanması, kefenlenmesi gibi işlemlerin yanı sıra defin için gereken bürokratik işlemleri de yürütmek durumundadır. Hastane mescitleri ise, yine gözlerden uzak ve çoğunlukla uygun fiziki şartlardan yoksun bir mekân olarak karşımıza çıkar. Ancak hastane ortamında bu kadar bir sınır çizilmiş olan dini uygulanabilirlik, geliştirilmeye ve gözle görünür bir faaliyet ve hizmet alanına dönüşmeye ihtiyaç duymaktadır.¹⁷

1.6.2. Hedef

Bu hizmette hedef olarak; insanın hastalık anında inandığı dinin değerlerinin yardımına ihtiyaç duymasından hareket edilerek bu değerlerle ilişki içinde olmasının sağlanması, hastaya manevi destek sağlayarak iyileşmeye yardımcı olacak şekilde psikolojik destek sağlanması ve dinimizin hastalık ve hasta hakkındaki yaklaşımını doğru bir şekilde aktarılması hedeflenmelidir. Din, her zaman ve her yerde insanın ilişki içinde olduğu bir kurumdur ve doğumundan ölümüne kadar insanın yanındadır. İnanan bir insan için Allah (c.c.), her adımında insanın yanındadır onu kollamakta ve gözetmektedir. Öyleyse hastalandığında da yanındadır. İşte din görevlisi, hasta insanın sadece yanında bulunmakla bile, dinin ve inancının yanında olduğu duygusunu hastaya kazandırır. Bunun için, hizmetin amaçları tespit edilirken dinin ve din görevlisinin hayatın her anında olduğu gibi hastalık anında da insanların yanında olduğu ve hizmet sunduğu anlayışının topluma kazandırılması hedeflenir.¹⁸

¹⁶ Özkan, "Hastanelerde Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma", 3.

¹⁷ Mustafa Koç, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi, *Diyanet İlmî Dergi* 53/4 (Aralık 2017), 201-241.

¹⁸ Özkan, "Hastanelerde Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma", 98.

İKİNCİ BÖLÜM

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK İLKE VE TEKNİKLERİ

2.1. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik İlkeleri¹⁹

1-İnsan saygıya değer bir varlıktır. Her insan sahip olduğu özellikler bakımından biriciktir.

2-Her insan yardıma ihtiyaç duyar. Her rehberlik hizmeti uyum sağlama, yöneltme ve ayarlama olmak üzere üç fonksiyondan birini yerine getirmelidir.

3-Rehberlik hizmetlerinde gizlilik esastır. Bu süreç içerisinde hiçbir şekilde kişiye ait özel bilgiler paylaşılmaz.

4-Rehberlik sürecinde danışmanın dikkat etmesi gereken, nezaket, saygı, yargılamama, kişilik haklarını gözetme, suçlamama, empati yeteneğine sahip olmak gibi daha birçok davranış kurallarına dikkat etmesi gerekmektedir.

5-Rehberlikte gönüllülük ve içtenlik esastır. Bu hizmetten yararlanması için hiç kimseye baskı yapılamayacağı gibi hiç kimse de bu hizmeti yapması için zorlanamaz.

6-Rehberlik sürecinde değer yargıları açısından rahat olmak esastır.

7-Rehberlik ancak kişiye seçme özgürlüğü tanıyan çevrelerde var olabilir. Ayrıca rehberlik kişinin bu özgürlüğünü kullanabilmesi için seçenekleri algılayabilmesine ve doğru tercihler yapmasına yardımcı olmaya çalışmaktır.

8-Rehberlik hizmeti profesyonel bir yardım sürecidir. İnsanı tanıma, iletişim kurma ve yönlendirme tekniklerini bilme ve bunları kullanabilme becerileri, sorun tahlil etme bilgileri, rehberliğin ilke ve kuralların alanın imkân ve sınırlılıkları şeklinde sıralanacak bir dizi uzmanlık bilgisi rehberlik uzmanlarında bulunmalıdır.

9-Rehberlik hizmetleri insana ve topluma karşı bir sorumluluktur. Rehberliğin amacı ferdin topluma sağlıklı bir uyum gösterebilmesi için gerekli duyarlılığı ve beceriyi kazanmasına yardımcı olmaktır.

¹⁹ Ali Ayten-Sevde Düzgüner, *Manevi Danışmanlık ve Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 58-60.

2.2. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Yöntemlerinden İHSAN Modeli²⁰

İhsan modeli 5 aşamalı bir model olarak kurgulanmıştır. Bu aşama ve adımlar genel psikoterapi ve danışmanlık ilkeleriyle uyumlu şekilde oluşturulmuştur.

İ: İlk İletişim ve İhtiyaçların Tespit Aşaması

H: Hedefleri Belirleme Aşaması

S: Stratejik Eylem Planı Yapma aşaması

A: Adımlama Aşaması (Sürecin Yürütülmesi Aşaması)

N: Neticelendirmek. (Sürecin Bitirilmesi Aşaması)

1. Aşama: Yapılandırma Aşaması: Bu aşamada danışman, mevcut durumu anlamakla, danışanların öykülerini anlatmalarına yardımcı olmakla, danışanı tanımakla, süreci anlatarak danışanla psikoterpötik ilişkinin kurulmasını sağlamakla ve danışanın başarıma gücünü teşvik etmekle yükümlüdür.

2. Aşama: Hedef Belirleme Aşaması: Danışman danışanın ne istediğini anlamak, hedefi netleştirmek ve danışana bu hedefi yürüme motivasyonu sağlamak ve hedeflerin sorumluluğunu almasını temin etmekle yükümlüdür.

3. Aşama: İzlenecek Yolun Belirlenmesi: Danışmanlık sürecinde belirlenen hedeflere ulaşma noktasında atılacak adımların planlandığı, stratejik eylem planlamasının yapıldığı ve sürecin yürütüldüğü bir aşamadır. Bura da danışman danışanın hedeflerine ulaşması noktasında atılması gereken adımları belirlemek, gerekli uygulamaları yaptırmakla ve süreci belirli bir disiplin içerisinde kararlılıkla yürütmekle mükelleftir.

4. Aşama: Belirlenen Sürecin Yürütülmesi ve Değişim Aşaması: Modelin önceki aşamalarında yapılan analizlerin sonucunda belirlenen hedeflerin ve stratejik eylem planlarının uygulamaya geçirildiği ve danışmanlık tekniklerinin uygulandığı kritik bir aşamadır. Bu aşama olmadan danışmanlık süreci sadece eylem planlamasının yapıp bırakıldığı bir çalışma olur. Bu yüzden bu aşama danışmanlık sürecinin tamamlanması için mutlaka gereklidir.

5. Aşama: Sürecin Sonlandırılması: Danışmanlık sürecinin düzgün ve sağlıklı bir şekilde sonlandırılması ve ardından takip görüşmelerinin yapılması, elde edilen kazanımların devam etmesi ve istenen sonucun kalıcı olması açısından çok önemlidir.

²⁰ Turgay Şirin, *Dini Danışma ve Rehberlik: İhsan Modeli ve Manevi Danışmanlık*. (İstanbul: Mim Akademi, 2014), 192.

2.3. Manevi Danışmanlık Sürecinin Başlangıcında Danışmanın Kendisine Sorması Gereken Sorular

Yukarıda sayılan önkoşul ve yeterliliklere sahip kişilerin etkili bir manevi danışmanlık yapabilmeleri için, manevi danışmanlık sürecinin başlangıcında, aşağıdaki soruları kendisine sorarak, danışma sürecini başlatması önerilmektedir²¹

- 1-Bu danışmanlık sürecinde, danışman olarak benim rolüm nedir ve benden ne isteniyor?
- 2-Danışanın durumu hangi manevi ve dini değerler ile ilişkilidir?
- 3-Manevi danışmanlık sürecinden danışman olarak benim ve danışanın beklentileri nelerdir?
- 4-Danışana yardım edebilmek için daha fazla bilgiye ihtiyaç var mıdır?
- 5-Bu durumda hangi manevi değerler ve dini inançlar kullanılabilir?
- 6-Bu durumda nasıl bir cevap verebilirim?

2.4. Danışmanın Yararlanacağı Teknikler

Muhataplarla yapılan tanışma ve bilgilendirme ziyaretlerinin dışında, hastanın talebi üzerine birden fazla görüşme de planlanmaktadır. Manevi danışman görüşmelerin sıklığını ve devamlılığını muhatabın ihtiyaçları ve kendi tecrübesine dayanarak ayarlayabilmektedir.²²Yapılan bu görüşmelerde de aşağıdaki tekniklerden yararlanabilmektedir:

1-Pastoral Psikoloji: Anton Boisen öncülüğünde 1900'lü yıllarda ortaya çıkmıştır. Dini bir cemaat sorumlusu tarafından, cemaatine veya kilise üyelerine yapılan manevi destek, tavsiyeler ve öğütler olup, ayrıca bir öğretmen veya eğitim yetkilisi tarafından öğrencilere yapılan manevi destek, öğüt ve tavsiyeler anlamına gelmektedir. Ülkemiz de dini danışmanlık ve rehberlik kurumsal olarak daha çok pastoral psikolojiyle bağlantılıdır. Pastoral danışmanlık ciddi psikolojik problemlerle

²¹ İlhan Topuz, Din Görevlilerinin Manevi Danışmanlık Yeterlilikleri (Isparta: Manas Yayınları, 2014), 85.

²²Zuhal Ağlıkaya Şahin, Federal Almanya Cumhuriyetinde Dini Danışmanlık (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 218-219.

değil, günlük hayatta yaşanabilecek ve patolojik seviyede olmayan problemlerle ilgilenir.

2-Hümanistik Psikoloji: 1960'ların başında psikanaliz ve davranışçılığın karşısında “3. güç” olarak doğmuştur. Varoluşçu psikolojinin felsefesinden büyük oranda etkilenen hümanist yaklaşım ise insanın gelişim gücü yüksek bir varlık olarak değerlendirir. İnsan davranışlarını yöneten etmenleri açıklarken insanın gelişim gücü yüksek bir varlık olduğu görüşünü temel bir ilke olarak kabul eder. İnsanda var olduğu varsayılan bu güç “kendini gerçekleştirme” güdüsüdür. Özü gerçekleştirme insanın gizil güçlerini kullanması ve gerçekleştirilmesi anlamına gelir.

3-Transpersonel Psikoloji ve Sufi psikoloji: 4. güç olarak adlandırılan trans personel psikoloji 1960'lı yıllarda doğdu. İnsanın sadece akıl yapısını ele alan psikoloji bilimi ruhsal yapısını da anlama ihtiyacını düşüğü için Maslow gibi psikologların öncülüğünde bu psikolojinin kurulmasını sağladı.

İnsan zihninin aşkın ve ruhsal yönleri üzerine araştırma yapan bu psikoloji dalı ruhsal fenomenlerin gerçek olduğu varsayımından hareket eder ve maneviyat üzerine odaklanır. Aşkın deneyimleri araştırırken geleneksel psikolojinin pek kabul etmedi farklı yöntemleri kullanır.

Tasavvufun benlikten kurtulma doktrini olarak özetlenebilecek Sufi psikolojisi manevi değerlerimize bilimsel çerçevede araştırma sistemleştirme ve bilimsel ortamlarda bu değerleri temsil edebilmeyi amaçlamaktadır. Sufi psikolojisi bireyin derin bir iç huzuru yakalaması için gayret eder.

4-Logoterapi: Anlamı merkez kavram olarak kabul eden bu ekol anlam kazandırma yoluyla terapi temel tedavi metodu olarak benimser.²³ Victor Frankl'in kurucusu olduğu logo terapi varoluşçu felsefenin de etkisiyle insanı doğrudan ve bütüncül tarzda ele alan bir diğer yaklaşımdır. Logo terapi çağdaş sorunlara anlam ekseninde çağdaş çözümler bulunması gerektiğini vurgular. Hayata iyimser pozitif yaklaşım katar, kendine güveni artırır ve kişilerarası ilişkilerin geliştirir. Zorluklarla mücadele etmek ve hatta onlardan kurtulmak için direnç ve güven inşa eder. Gelişim için yeni ihtimalleri ve fırsatları görmeleri sağlar. Danışanı ve uygulayıcı yeniden tazeleyerek psiko-sosyal etkenler üzerindeki geleneksel bakış açısından öteye anlam ve değerlerin boyutuna doğru götürür. Danışanların bir olaya verilecek en yapıcı cevabı tanımalarına yardım eder.

2.5.Danışmanın Uygulayacağı Bazı Ahlaki İlkeler

1.Danışan ile aradaki gizliliği devam ettirmesi

²³ Victor Frankl, “İnsanın Anlam Arayışı”, çev. Özge Yılmaz, (Ankara: Öteki Yayınları, 1992), 89.

2. Danışan ile aradaki sınırlılıkları koruması
3. Danışma süreci esnasında gereksiz ayrıntılara girilmemesi
4. Aşkın bağlanma kanallarının sağlıklı olması
5. Sabırlı ve dürüst olunması
6. Danışma sürecinde öngörülü olunabilmesi
7. Danışa rol model olunması
8. Danışana karşı sevgi, şefkat, merhamet sahibi olunabilmesi
9. Empati yeteneğinin yüksek olması
10. Danışmanın meslek sevgisine sahip olması.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HASTANELERDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ

3.1.Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik ile İlgili Temel Kavramlar

3.1.1. Sağlık

Sağlık, evrensel bir kavram olmakla birlikte doğuştan gelen temel bir haktır. Sağlık kavramı; sadece hastalık ve sakatlık olmaması değil aynı zamanda psikolojik ve sosyal yönden tam olarak iyilik halini ifade eder. Bu iyilik halini sağlamak için sağlık kurumlarına büyük sorumluluklar düşmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlığı, “kişinin bedenlen ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik içerisinde olması” diye tanımlamaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, sağlığa verdiği önemi “hiçbir ekonomik zorunluluk insan sağlığına zarar verecek bir işlemin nedeni olamaz” diye belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda da sağlık vazgeçilmez bir hak olarak vurgulanmış ve devletin güvencesi altında olduğu belirtilmiştir.²⁴

3.1.2.Hastalık Nedir?

Sağlık yaşamın belli evrelerinde etkilenir. Sağlığı bozan etmenlerin sıklığı, türü ve etkinliği organ veya sistemleri az veya çok fonksiyonlarından alıkoyar. Sonuçta insan hastalanır. Veya sakat kalır. Ya da ölür. Sağlığı bozan etmenler kişisel, çevresel ve sosyal olmak üzere üç ana gruba ayrılır. Değişik etmenlerin organ ve sistemlerde yaptıkları fizyolojik değişiklikler sonucu görevlerini yapamaz hale gelmesine hastalık denir.

Hastalıklar, çeşidine, tuttukları organ ve sistemlere, toplumda görünüş özelliklerine, görüldükleri yaş gruplarına ve etkenlerine göre sınıflandırılırlar. Örneğin: Enfeksiyon hastalıkları, psikolojik hastalıklar, sosyal ve salgın hastalıklar, dejeneratif hastalıklar ve bebeklik çağı hastalıkları gibi.

3.1.3. Hasta

Hasta Hakları Yönetmeliği 4. Maddesinde hasta: sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı olan kimse olarak tanımlanır.²⁵ Uzmanlara göre birey kendini

²⁴ Ali Ulu, Küreselleşmenin Türkiye’deki Sağlık Sektörü Üzerindeki Etkileri (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 10.

²⁵ Sağlık Bakanlığı (SB), "Hasta Hakları Yönetmeliği"(Erişim 8 Aralık 2023).

hasta hissettiğinde ve hastalığına işaret eden sorun olduğunu belirten ilaç almak, yatağa girmek gibi etkinliklere giriştiğinde bireyin hastalık davranışı gösterdiğinden söz edilebilir. Gösterdikleri bu belirtiler (semptomlar) ve hastalık davranışıyla da insanlar, toplumun hasta olarak nitelendirdiği davranışlar sergileyebilirler. Bireyin bu durumu hekim tarafından da onaylandığı zaman, birey artık hastadır. Hastalık bireyin günlük hayattaki rollerini, bunlarla ilgili sorumluluklarını yeterince sürdürmesinde güçlükler oluşturur. Yaşanan zorluklar bireyi, hastalıktan kurtulmak ve iyileşmek için profesyonel yardım almaya götürür.²⁶

3.2. Hastanelerdeki Kurumsal Yapı ve Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Sisteminin İşleyişi Nasıldır?

Hastanelerdeki kurumsal yapıyı bilmek ve anlamak, manevi danışmanlık hizmeti verilen kurumda kurumsal ve bireysel sorumlulukların farkına vararak çalışılmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle Sağlık Bakanlığının teşkilat yapısına değinmek gerekir.

Sağlık Bakanlığı Taşra Teşkilatı Kadro Standartları ile Çalışma Usul Ve Esaslarına Dair Yönerge 'ye göre:

Bakanlığın taşra teşkilatı il ve ilçe sağlık müdürlüğü ile sağlık tesislerinden oluşur. (Madde 5-1) Sağlık tesislerinden, hastaneler müdürlüğe, diğer tesisler ise ilgisine göre il sağlık müdürlüğü veya ilçe sağlık müdürlüğüne bağlıdır. (Madde5-2)²⁷

Hastanelerde görev yapan manevi danışmanlar görev yapmış oldukları hastanenin yönetimine ve müdürlüğüne karşı sorumludur. Yapmış oldukları faaliyetler hakkında talep olması durumunda bilgilendirme yapması ve gerekirse rapor sunması gerekir.

Sağlık hizmetinin kesintisiz ve bütünlük içerisinde sunumunu sağlamaya yönelik tedbirleri alırlar. Birlikte yürütülmesi gereken işlerde azami ölçüde iş birliği ve yardımlaşma içerisinde bulunurlar. (Madde4-b)

Hastanelerde görev yapan manevi danışmanlar yapacakları faaliyetlerle alakalı gerek hastane yönetimi gerekse hastane personeli ile iş birliği içerisinde yapmalı ve hastane yönetimi ile gerekli koordinasyonu sağlamalıdır.

Hastaneler, hastane başhekimisi tarafından yönetilir. (Madde13-1)

²⁶ Ülgen H. Okyayuz., Sağlık Psikolojisi: Giriş. (Ankara: Türk Psikologlar Derneği, 1999), 14.

²⁷Sağlık Bakanlığı (SB), Sağlık Bakanlığı Taşra Teşkilatı Kadro Standartları ile Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönergede Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönerge (Erişim 08 Aralık 2023).

Hastanelerde görev yapan manevi danışmanlarda öncelikle hastane başhekimine karşı sorumludur. Hastane başhekimini hastanenin diğer birimlerinde de olduğu gibi manevi danışmanlık ve rehberlik biriminin iş ve işlemleriyle alakalı bir başhekim yardımcısı görevlendirir. Bu birim ve birimde görev yapan manevi danışmanlar bu başhekim yardımcısına bağlı olarak çalışır.

3.3. Hastalığı Kabullenme ve Başa Çıkma Sürecinin Aşamaları

Bu bölümde bireyin hastalıkla karşılaştığı ilk andan kabullenmesine kadar geçen süreç ve bu süreç içerisindeki aşamalardan bahsedeceğiz. Bu süreç içerisindeki aşamalar bireyin psikolojisi, içerisinde bulunduğu kültüre göre değişebilir. Bu aşamalar bazen sırası ile takip ederken bazı hastalarda geriye doğru gitme görülebilmektedir. Hastanelerde görev yapan manevi danışmanların dikkat etmesi gereken aşamaları şu şekilde sıralayabiliriz.

3.3.1. İnkâr ve Şok Evresi

Bu aşama bireyin hastalıkla ilk karşılaştığı dönemdir. Kişilerin hastalığı kabullenmesi kolay bir durum değildir. Hatta bazı hastalarda kişinin hastalığı direkt inkâr ettiği de görülebilir. Hasta bu aşamada hastalığını kabullenmez ve “hayır ben hasta değilim, bu hastalıkla karşılaşan ben olamam, mutlaka bir yanlış var bu teşhiste, başka doktora başka hastaneye gitmem lazım” gibi eylem ve söylemler gerçekleşebilir. Hasta ilerleyen süreçte daha gerçekçi düşünebilir ve hastalığını geçiciden kabul edebilir.

3.3.2. Öfke ve Kızgınlık Evresi

Öfke ve kızgınlık evresi hasta yakınların da ve hastada görülen bir durumdur. Hasta yakınları hastaya “kendine dikkat etmedin, sağlığını korumadın, sigara kullandın, ilaçlarına dikkat etmedin” gibi söylemlerle öfke ve kızgınlığını dışa vurabilir. Aynı şekilde hastada aynı söylemlerle kendisine kızabilir. Çevresindeki sağlıklı kişilere kızgınlığını yansıtabilir. Bazen de hasta hiçbir neden olmadan çevresindekilere kızgınlığını yansıtabilir. Bazen yaratıcıya bazen çevresindekilere, sağlık çalışanlarına kızgınlığını “bu hastalığı verecek başkası yok muydu, niye ben, neden beni seçtin, bana kimse destek olmuyor, çocuklarım akrabalarım bana bakmıyor” gibi söylemler içerisinde olabilir.

3.3.3. Suçluluk Evresi

Hastalar hasta olmaları nedeniyle bazen sağlıklı iken yapmış oldukları hatalardan ya da yapamadıklarından dolayı bu hastalığa yakalandığı düşüncesine kapılabilir. Ben şu günahı işlediğim için Allah'ta beni bu hastalıkla cezalandırıyor diye

düşünebilmektedirler. Bu suçluluk duygusu bazen de hasta yakınlarında görülmektedir. Özellikle çocuk hastaların aileleri kendi işlemiş oldukları günahlar, hatalar nedeniyle Allah kendilerini çocuklarına bu hastalığı vererek cezalandırdığını düşünmektedirler.

3.3.4 Depresyon Evresi

Hasta kendisine hastalık teşhisi konulduktan sonra, derin üzüntü, kendisini boşlukta hissetme ve içe kapanma gibi haller görülebilir. Hastalığın seyri, tedavi sürecinde karşılaşılan sıkıntı ve zorluklar, hasta yakınlarıyla etkileşimi ve olumsuz düşünceler zaman zaman çaresizlik duygularının yaşanmasına sebep olabilir. Özellikle kanser gibi hastalıklarla başa çıkma sürecinde depresyon, hastalık sürecinde ortaya çıkabilir. Bütün bu düşünceler ve durumlar bireyin çaresizlik duygusunu ve depresif eğilimlerini artırabilir.

3.3.5. Kabullenme evresi

Çoğunlukla bireyin öfke ve depresyon duygularını açığa vurmasının etkisi bu duyguların çözümlenmesi sağlanmış olur. Duyguların ifade edilmesi kişiyi rahatlatır. Yeterince sosyal ve ailevi destekte alıyor, psikolojik ve manevi yönden destekleniyorsa kişinin öfkesi çaresizlik duygusu azalabilir. Bunun yerine hastalığı kabullenme ve hastalıkla bir dost bir arkadaş gibi yaşama süreci başlamış olur. Bu süreçte birey tedavi üzerine yoğunlaşır umut duygusu bu dönemde kişinin iyileşme sürecine olumlu etkileri olabilir.

3.4. Hastanelerde Manevi Destek Hizmetlerinin Yasal Gerekçeleri ve Türkiye ve Uluslararası Uygulama Biçimleri

Dünya Sağlık Örgütü tarafından kabul edilen “Evrensel Hasta Hakları” 11. maddesine göre, hastanın kuruluşun imkânları ölçüsünde ve idarece alınan tedbirler çerçevesinde, dini vecibelerini yerine getirmeye hakkı vardır.

1981 yılında Lizbon’da tüm dünya ülkelerinin tabip odalarının katıldığı toplantıda *Dünya Tabipler Birliği Hasta Hakları Bildirgesi*’nin *Dini Yardım Hakkı* başlıklı 6. maddesinde “Hasta, uygun bir dini temsilcinin yardımı da dâhil olmak üzere ruhi ve manevi teselliyi kabul veya reddetme hakkına sahiptir” denilmektedir.

Dünya Tabipler Birliği tarafından Eylül 1995 tarihinde Endonezya’nın Bali kentinde yapılan toplantıda Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi gözden geçirilerek Bali Bildirgesi yayımlanmıştır. Bu bildirin de 11. maddesinde Hastanın Dini Destek Hakkı olarak şu ifadeler yer verilmiştir. “*Hasta kendi dinlerine uygun bir dini temsilcinin ruhi ve moral tesellisini kabul veya reddetme hakkına sahiptir*”.

Türkiye’de Yasal Gerekçe: 01/08/1998 tarihli ve 23420 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan “Hasta Hakları Yönetmeliği’nin “Dini Vecibeleri Yerine Getirebilme ve Dini Hizmetlerden Faydalanma” konusundaki 38. Maddesi:

«Sağlık kurum ve kuruluşlarının imkânları ölçüsünde hastalara dini vecibelerini serbestçe yerine getirebilmeleri için gereken tedbirler alınır. Kurum hizmetlerinde aksamalara sebebiyet verilmemek, başkalarını rahatsız etmemek ve personelce düzenlenip yürütülen tıbbi tedaviye hiçbir şekilde müdahalede bulunulmamak şartı ile hastalara dini telkinde bulunmak ve onları manevi yönden desteklemek üzere talepleri halinde, dini inançlarına uygun olan din görevlisi davet edilir. Bunun için, sağlık kurum ve kuruluşlarında uygun zaman ve mekân belirlenir. İfadeye muktedir olmayıp da dini inancı bilinen ve kimsesiz olan agoni halindeki hastalar içinde, talep şartı aranmaksızın, dini inançlarına uygun olan din görevlisi çağrılır. Bu hakların nasıl ve ne zaman kullanılacağı ve bu konuda alınacak tedbirler, sağlık kuruluşunun çalışma usul ve esaslarını gösteren mevzuatta ayrıca düzenlenir.»

Hastanelerde yatarak tedavi gören hastalara din ve moral hizmetlerinin sunulması, ilk defa Sağlık Bakanlığı bütçe görüşmeleri esnasında 1994 yılı sonlarında gündeme gelmiş; Sağlık Bakanlığı il teşkilatlarına bir yazı göndererek, müftülüklerle koordinasyon sağlanması suretiyle, bu hizmetin başlatılması için yapılacak çalışmalara yardımcı olunmasını istemiştir. Amaç, hastanelerde yatarak tedavi gören hastaların gerek din ve gerekse moral açısından ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

3.5. Yurt Dışında Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Dini Danışmanlık hareketi 1920-30’lu yıllarda Amerikan kıtasında gelişen 1960’lı yıllarda Avrupa kıtasına gelerek önce Hollanda sonra da Almanya’yı etkisi altına almıştır. Hastanelerde din ve moral hizmetleri doğum yeri, bir nevi hastane dini danışmanlığın tarihi Amerika’dır.²⁸

Bugün “Manevi Bakım”, başta Amerika olmak üzere Avrupa’nın birçok ülkesinde bir meslek dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu alanda din adamlarının kendilerini yetiştirmeleri konusunda gönüllü kuruluşların, üniversitelerin ve hastanelerin de desteği alınarak “Manevi Danışmanlık” programları oluşturulmakta ve okulları açılmaktadır. HealthCare Chaplaincy adında ki bu okul New York bölgesinde hastanelerde manevi bakım konusunda önemli bir açığı kapatarak, farklı

²⁸ Nihal Esendir, Sağlık Çalışanlarının Maneviyat ve Manevi Bakım Algısı, İstanbul Örneği (Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2016) 23.

dinlere mensup din adamlarına “Manevi Danışmanlık” eğitimi (Clinical Pastoral Education (CPE)) vermektedir.²⁹

3.5. 1. Amerika Birleşik Devletleri Örneği

Amerika’da manevi bakım hizmetlerinin temeli 1789’lu yıllarda atılmıştır. ABD’de sağlık tesislerinde hastalara yönelik manevi bakım hizmetlerinin genel adı ‘chaplaincy’dir. Bu hizmette görevli uzmanlar ise chaplain (Hastane din görevlisi) olarak adlandırılmaktadır. Massachussets Genel ve Massachussets Akıl Hastanesindeki ruhbanlar ve psikologlar tarafından ruhi bakımın beden bakımı kadar önemli olduğu fikri hizmetin ortaya çıkışını hazırlayan faktör olmuştur. Günümüzde, ABD’de bu hizmet profesyonel bir şekilde yürütülen bir hizmet alanı olarak varlığını devam ettirmektedir.³⁰

3.5. 2. Hollanda Örneği

1987 yılında Hollanda Hastaneler Birliği, Din ve Moral Bakım Komisyonu’nun raporunda manevi ve dini hizmetlerin amacını, “insanlara inanç ve dünya görüşleri doğrultusunda resmi ve profesyonel olarak rehberlik etmek ve yardımcı olmak” olarak belirlemiştir, sağlık tesislerinde talep edenlere manevi bakım hizmetinin verilmesi zorunlu hale getirmiştir. Hollanda’da bulunan Manevi Meslek kuruluşları bu alanda görev alacaklara üniversite seviyesinde akademik bir eğitimden geçmesini şart koşmakta, resmî kurumlarda buna önem vermektedir. Eğitimin içeriğine değinecek olursa; üç yıllık bir akademik eğitim sonrasında bir veya iki yıllık mastır eğitimi olarak verilen bu akademik meslek eğitiminde Manevi Bakımın teorisi yanında, pratiği de yer almaktadır.³¹

3.5. 3. Almanya Örneği

Manevi bakıma, birey ve gruplar için kriz ve çatışma zamanlarında ruhsal yönlü ve araçlı bir Kilise yardımı olarak Almanya’nın kamusal alanında o kadar çok önem verilir ki, Federal Almanya’da anayasal bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet tarafından mecburi kılınan kurumlarda (örn. cezaevi, askeriye, hastane, bakım evleri vb.) manevi bakım uzmanının bulundurulması devlet tarafından finanse edilir. Federal Almanya’da manevi bakım hizmetleri Kilise mensuplarına has bir hizmet olmayıp, bütün herkese açıktır.³²

²⁹ Mollaoğlu, Hastane hizmetleri bağlamında manevi bakım ve New York Healthcare Chaplaincy Örneği, 3.

³⁰ Esendir, Sağlık Çalışanlarının Maneviyat ve Manevi Bakım Algısı, İstanbul örneği, 23.

³¹ Arslan Karagül, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hollanda Örneği”, *Diyanet Aylık Dergi* 19/2 (Şubat 2019), 24.

³² Zuhul Ağlıkaya Şahin, Federal Almanya Cumhuriyeti’nde Dini Danışmanlık: Teori- Eğitim-Uygulama (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 21.

3.5.4. Belçika Örneği

Belçika’da hastanelerde manevi bakım görevinde bulunacak personelin seçiminde çok hassas davranıldığı bilinmektedir. Hasta din görevlisini kendisi seçebilmekte ve bu bağlamda manevi bakım görevlisi hastayı her zaman ziyaret ederek ona bakım sunabilmektedir. Hastaneye giriş işlemlerinde manevi bakım ile ilgili sorular sorularak bu hizmeti alıp almak istemediği alacaksa hangi dine mensup olduğu ile ilgili bilgileri kendilerine verilen formlara yer almaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda talep ettikleri hizmet ile bakım verilmektedir.³³

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin dünyadaki uygulama biçimlerine bakıldığında, söz konusu bu hizmetlerin sağlık kuruluşları veya özel uygulamalar aracılığıyla yürütüldüğü görülmektedir. Bir alan aktörü olarak manevi danışmanlar, güçlerini ait oldukları inanç grubuna aidiyetten alırlar. Manevi danışmanların belli bir dinsel grupla sorumlu bir ilişki içinde olmaları beklenebilir. Onlar aynı zamanda holistik bir yaklaşımla ruh sağlığı sunan kuruluşların önemli bir parçasını oluştururlar. En son ve en etkili psikolojik yöntemleri, manevi boyutla birleştirerek sunarlar. Tıbbî bir müdahale veya hastane ortamı gerektiğinde manevi danışman, danışanını bir psikiyatrya yönlendirebilir. Dolayısıyla uzman bir manevi danışmanın hedefi, kendisinden yardım isteyen danışanlarına klinik olarak açıklanabilir ve manevi olarak duyarlı bir danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunmaktır.³⁴

Bireylerin sağlığına kavuşmasında ve bu hastalık sürecine uyumunu temin etmesine katkı sağlama da maneviyatın olumlu ve önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Örneğin, Pensilvanya Üniversitesi Hastanesi’ndeki hastalarla yapılan bir araştırmada, (177 kişi) hastaların % 45’i, dini inançlarının sağlık durumunu olumlu yönde etkilediğini belirtirken, %94’ü doktorların hastalarının dini ve manevi durumunu dikkate alması gerektiğini, hastaneye girişte hastalık geçmişi ile ilgili bilgiler alınmıyorsa aynı şekilde maneviyatına ve dini inancına dair hastanın duygu ve düşüncelerinin de irdelenmesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. ABD’de yapılan bir araştırma Amerikalıların üçte birlik bir oranının manevi yönü ağır basan sağaltım yöntemlerini tercih ettiklerini tespit etmiştir Halkın bu teveccühünü farkederek Ulusal Sağlık Kurumu da bünyesinde “Alternatif Tıp Ofisi”ne yer vermiştir.³⁵

³³ Nurullah Altaş, Hastanelerde Din ve Moral Hizmetleri (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997) 55.

³⁴ Koç, "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015)", 28.

³⁵ Esendir, Sağlık çalışanlarının maneviyat ve manevi bakım algısı, İstanbul örneği, 25.

3.6. Türkiye’de Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetinin Tarihçesi 1994-1996 yılları arasını kapsayan I. dönem ve 2015 yılından itibaren başlayan II. dönem olarak incelenebilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, İslam dini ile ilgili her konuda referans alınan en etkin ve saygın kurum olma vizyonu ile din hizmetlerini yürütmektedir. Hastanelerde yatarak tedavi gören hastalara gerekli din ve moral hizmetlerinin ulaştırılmasını hizmet alanı içinde gören Diyanet İşleri Başkanlığı ilk defa Sağlık Bakanlığı koordinesi ile 1995 yılında “Hastane Din ve Moral Hizmetleri” uygulamasını başlatmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığının kamu hastanelerinde 1995 ve 1996 yılları arasında verilen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine baktığımızda bu hizmetin sona erdirilmesinde ve eleştirilmesinde birtakım etkenlerin öne çıktığını görürüz. Bu etkenlerin en başında o dönemdeki siyasi konjektörün önemli rol oynadığını görürüz. Bunun dışında Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığının uygulamada yapmış olduğu eksikliklerde eleştiriler arasında yerini almıştır. Bunlardan bazıları şunlardır **a-** hastaların manevi desteğe ihtiyacı olduğu mutlak, ama o dönemde görevlendirilen personelin (imam-hatip) alanla alakalı hiçbir eğitimi olmaması manevi danışmanlıkla alakalı bir bilgiye sahip olmaması. **b-** hastanelerde yürütülen manevi danışmanlık hizmetinin klasik din hizmeti gibi görülmesi, yapılan ziyaret ve görüşmelerin vaaz ve irşad programı şeklinde olması. **c-** hastanelerde görevlendirilecek personelin niteliğinin tama olarak belirlenmemiş olması ve yasal düzenlemelerin yapılmamış olması. **d-** mevcut sağlık sistemi içerisinde manevi destek hizmetinin nasıl adapte edileceği ile alakalı bir çalışmanın yapılmamış olması. **e-** manevi destek hizmetinin klasik din hizmeti formatında verilmesi ve görevlendirilen personelin imamlardan oluşması ve imamların o dönemde cenaze yıkama ve cenaze defin görevlisi gibi görülmesi sebebiyle manevi destek birimi hastalar için olumlu çağrışımında bulunmamıştır. **e-** Manevi danışman olarak görevlendirilen imamların talep eden hasta başında Kuran okuması diğer hastaları rahatsız etmiştir. Bu değerlendirmelerden de anlaşılıyor ki, hastanelerde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek Diyanet personelinin alan eğitimi bağlamında temel ve özel alan yeterliliğinin kazandırılması son derece önemlidir.³⁶

Söz konusu eleştirilere uğrayan uygulama hakkında, Danıştay 5. Dairesince 12 Nisan 1996 tarih ve E. 1995/3612 sayılı yürütmeyi durdurma kararı verilmiş, Sağlık Bakanlığı’nın 07.06.1996 tarih ve 9124 sayılı yazısıyla da yürürlükten kaldırılmıştır.

³⁶ Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015)”, 23.

07.01.2015 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında “Hastanelerde Manevi Destek ve Rehberlik” hizmeti sunulmasına yönelik iş birliği protokolü imzalanmıştır. Protokol kapsamında, Türkiye’nin çeşitli hastaneleri ve sağlık kurumlarında görev yapan uzmanlar, akademisyenler ve Diyanet yetkililerinin ortak çalışması ile Manevi Destek Birimi kurulmuştur. Bu protokol sonucunda bu hizmet pilot olarak altı ilde uygulanmaya başlanmıştır. Bunlar; Ankara, İstanbul, Ordu, Erzurum, Kayseri ve Samsun’dur. 26 Aralık 2016 tarihinden itibaren Manevi Destek ve Rehberlik hizmeti on dört ilde uygulamaya geçirilmiştir.

Bunlar; Adana, Afyonkarahisar, Ankara, Bursa, Çorum, Erzurum, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Konya, Ordu, Sakarya, Samsun’dur. Manevi Destek Birimi alt yapısı için Türkiye’de on dört ilden belirlenen toplam 76 din görevlisi görev yapmaya başlamıştır.

Bugün bu sayı 76 ilde 214 personel ile devam etmektedir. Manevi Destek Görevlilerinin tamamı üniversite mezunu olup, aralarında ilgili alanla alakalı yüksek lisans, doktora yapanlar ve yurt dışı tecrübesine sahip olanlar çoğunluktadır.

3.6.1.Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin Hedefi

Bu hizmette temel hedef; insanın hastalık anında inandığı dinin değerlerinin yardımına ihtiyaç duymasından hareket edilerek, bu değerlerle ilişki içinde olmasının sağlanması, hastaya manevi destek sağlayarak iyileşmeye yardımcı olacak şekilde psikolojik destek sağlanması ve dinimizin hastalık ve hasta hakkındaki yaklaşımını doğru bir şekilde aktarılmasıdır.

3.6.2.Hastalığa Yönelik Olarak Hedef

-Hastalık, Allah’ı hatırlamaya bir vesiledir ve Allah her şeye gücü yetendir bu yüzden de bu durum Allah’ın bir hediyesi olarak algılanmalıdır.

-Her olayın Allah’ın takdiri çerçevesi içerisinde geliştiği tekrar fark ettirilmelidir.

-Hastalıklara karşı ümitsizlik içinde olanlara ümit vererek, morallerini yükselterek yaşam enerjilerini ve dirençlerini arttırmak önemli hedefimiz olmalıdır.

-Tedavilerini yaptırıp şifa verenin Allah olduğunu hatırlatmalı ve kadere rıza göstermeleri gerekliliği inancını vurgulayabilmeliyiz.

-Hastalık ve tedavi olmanın dinimizdeki yeri hakkında bilgiler vermek hedefimiz olmalıdır.

3.6.3.Hastaya Yönelik Olarak Hedef

-Hastalara, özellikle Allah sevgisi kazandırmak.

-Hastaları hem teselli etmek hem de bu ruhi sıkıntı içerisinde onlarda dini bir his uyandırmak.

-Hastanın isyan etmesini önlemek için, bir gün mutlaka iyileşeceğine inanmak.

-Dini alanda hangi konularda ihtiyaç duyuluyorsa, o alanda bilgi vermek.

-Hastaya sabır ve şükür aşıl原因arak, onun manen güçlenmesine vesile olmaktır.

-Manevi Danışman olarak doğru bir danışmanlık hizmeti verdiğimizde, hastaların aşağıdaki gibi düşünsel evreleri geçirmesini sağlayabiliriz:

Birinci evre: Allah beni destekler ve bu durum bana Allah'tan gelen bir uyarıdır.

İkinci evre: Günahlarımdan dolayı suçluluk duyuyorum ve tövbe ediyorum.

Üçüncü evre: Hastalığım esnasında ibadetlerimi yaparak ve dua ederek maneviyatımı kuvvetlendirmeliyim.

Dördüncü evre: Elimden geleni yapıyorum ve bundan sonrasını Allah'a havale ediyorum ve Allah'ın iradesine teslim oluyorum.

Hastanede sunulan manevi destek hizmetlerinin ağır olacağı durumlar da bulunmaktadır. Bu durumlar; intihara meyletmiş kişilerin manevi dünyalarını tamir etmek, gelenekler ve modern dünya arasında kalmış ve manevi boşluğa düşmüş gençlerin sorunlarına çözüm bulmak, bunalıma girmiş ve dini sapma gösteren bireylere manevi destek sunmak, aile içi şiddet gören bireylere manevi destekli psiko-sosyal yardımda bulunmak ve özellikle de ölümcül hastalığa yakalanmış bireylerle ve yakınlarıyla ilgilenip onlara manevi telkin ve destek hizmetleri vermektir.

3.6.4.Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin

Amacı

Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen sağlık tesislerinde talep eden hasta, hasta yakını ve hastane personeline, içinde buldukları şartlar göz önünde bulundurularak tıbbi müdahaleye hiçbir şekilde müdahil olmadan sadece dini konularda danışmanlık/rehberlik hizmeti sunarak moral vermek, motive etmek ve manevi destek hizmeti sunmak amaçlanmıştır.

3.6.5.Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin Kapsamı

Hastanelerin özellikle, hasta profili sebebiyle manevi destek ve dini danışmanlık desteğine daha çok ihtiyaç duyabilecek olan psikiyatri, kadın doğum, çocuk, onkoloji, genel cerrahi, palyatif bakım ve benzeri tüm yataklı birimlerine ya da kronik hastalıkların tedavi edildiği diğer servislerdeki talep eden hasta, hasta yakınları ve hastane personeline bu alanda özel eğitim almış manevi destek görevlileri tarafından sunulacak düzenli ziyaret ve hizmetleri kapsamaktadır.

3.6.6.Hastanelerde Uygulanan Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetinin Sınırlılıkları

Manevi Destek Hizmetleri tüm hasta, hasta yakını ve hastane personeline kapsamamaktadır. Sadece talep eden hasta, hasta yakını ve hastane personeline yönelik manevi destek hizmetleri ile sınırlandırılmıştır. Manevi destek ve rehberlik tedavi edici bir birim değil, tedaviye yardımcı bir birimdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ MANEVİ DESTEK BİRİMİ GÖZLEM VE RAPOR

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	20.01.2023
Hastanın Yattığı Servis	Kardiyoloji servisi
Hastanın Yattığı Oda	5
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	48
Hastanın Eğitimi	İlkokul
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Kalp krizi
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	Dışa dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Bilincinde
Hastanın Dini Bilinç Durumu	İyi
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Namaz kılma, kuran okuma ve iyilik yapma
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

**HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA
ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI
NOT VE GÖZLEMLER**

Hastanın yanına girdim ve kendimi tanıttım. Odada Ali Bey ile kızı vardı. Anlatmaya başladı “Hocam ben 48 yaşındayım işim gereği çok stresli bir hayatım vardı. Aslında hem dünya için hem ahiret için çabalıyorum. Fakat dünyalık işlerim biraz ağır basınca kendimi burada buldum. Allah affetsin ama korkularım oluştu, ölecek miyim diye çok korkmaya başladım. Sizce ne yapmalıyım?” diyerek soru sordu. Ali Bey’e Kur’an da geçen Enbiya suresinin 35. ayetin de “Her canlı ölümü tadar. Bir imtihan olarak sizi hayırla da şerle de deniyoruz. Ve siz ancak bize döndürüleceksiniz...” buyrulmaktadır diyerek konuşmama devam ettim. Aynı şekilde Peygamber efendimiz “Bütün zevkleri kökünden yok eden ölümü çokça hatırlayınız!” buyurmaktadır. “Ölümü hatırlamak bizim yanlış yapmamızı engeller. O yüzden üzmezin kendinizi, şimdiye kadar yaptığınız gibi hem dünyanız hem de ahretiniz için çalışın. İyilik yapmaktan da asla vazgeçmeyin” diyerek konuşmamızı tamamladıktan sonra kendileri memnuniyetlerini belirttiler.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	20.01.2023
Hastanın Yattığı Servis	Ortopedi servisi
Hastanın Yattığı Oda	17
Hastanın Cinsiyeti	Kadın
Hastanın Yaşı	59
Hastanın Eğitimi	Ortaokul
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Bacak kemiği platin eklemesi
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	Dışa dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Bilincinde
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Orta
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Dua, namaz
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİNLİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Hastanın yanına girdim ve kendimi tanıttım. Bana öyküsünü anlatmaya başladı. Babasız büyüdüğünü ve mutsuz bir evlilik yaptığını anlattı. Zor şartlar karşısında çocuklarına bakmak ve hayatını devam ettirebilmek için hep çalışmak zorunda kaldığını ve vücudunu hor kullandığını ifade etti. Hayatın kendine karşı hep acımasız davrandığını söyleyince, ona Allah'ın yarattığı her kula karşı merhametinin olduğunu ve kimseye gücünün üstünde bir yük yüklemeyeceğini belirttim. Yaşadığı her türlü zorluğa rağmen onu çok seven ve yanında olan 2 tane evladının olduğunu hatırlatarak bunun en büyük nimetlerden olduğunu söyledim. Her şeye rağmen şükredecek birçok durumun olduğunu ve her zaman beterin beteri olduğunu kendine ifade ettim. Allah'ın hiçbir kulun başka bir kulda hakkını bırakmayacağı güvencesini anlattım. Duanın müminin silahı olduğunu söyleyerek odadan ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	20.01.2023
Hastanın Yattığı Servis	Genel cerrahi servisi
Hastanın Yattığı Oda	16
Hastanın Cinsiyeti	Kadın
Hastanın Yaşı	61
Hastanın Eğitimi	-
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci Açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Safra kesesi ameliyatı
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Var
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Bilincinde
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Orta
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	-
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

**HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA
ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI
NOT VE GÖZLEMLER**

Sabire Hanım safra kesesi şikayetiyle ameliyat olmuştu. Yanlarına girdiğimde kızı, damadı ve torunları da vardı. Kendine gayet itina ile bakılıyordu. Ancak Sabire Hanım'ın genel tavrı memnuniyetsizlik göstermekteydi. Jest ve mimikleriyle hep bir şeyleri eksik yapıyormuş gibi hissettiriyordu. Kendisiyle sohbet başladığımızda ona Allah'ın bizlere vermiş olduğu nimetleri ve bu nimetlere karşı göstermemiz gereken şükürü hatırlattım. "Maşallah evlatlarınız size çiçek gibi bakıyor" diyerek onların çabasını görmesine yardımcı oldum. Bu dünyada her şeyin tam da istediğimiz gibi olamayacağını, zaten böyle yaşamak için de dünyaya gelmediğimizi ifade ettim. Halimizden memnun olmanın da bir şükür çeşidi olduğunu söyledim. Ufak tefek aksiliklere karşı şikâyetin Allah'ın gücüne gideceğini hatırlatarak, duanın ve sabrın öneminden bahsederek yanlarından ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	20.01.2023
Hastanın Yattığı Servis	Genel cerrahi servisi
Hastanın Yattığı Oda	17
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	67
Hastanın Eğitimi	Üniversite
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci Açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Safra kesesi ameliyatı
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Var
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Bilincinde
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Oldukça İyi
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Namaz, dua, şükür, tevekkül
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Emekli öğretmen olan Latif Bey'in yanına girip tanıştığımızda kendisi çok memnun oldu. Hatta sormak isteği bir soru olduğunu söyledi hemen. Kendisi ameliyattan bu sabah çıkmıştı ve namazlarını nasıl kılacağını bilemediğini söyledi. Ben onun bu hassasiyetinin ne kadar güzel olduğunu söyleyince "Emekli olduğumdan beri ilk defa bugün camiye gidemedim" dedi. Bunun için üzülmemesini, namazlarını bu haliyle bile kılabileceğini kendisine anlattım. Allah'ın kullarını hiçbir zaman yalnız bırakmadığını ve eğer kullar isterse Allah'a karşı her durumda ibadetlerini yapabileceğini karşılıklı olarak konuştuk. Bu ağırlı haliyle dua etmenin öneminden bahsederek, ağzımızı her daim dua ve şükre alıştırmamız gerektiğini de ilave ettim. Hasta halen ağırlı olduğu için kendisini çok yormadan dualar ederek yanından ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	20.01.2023
Hastanın Yattığı Servis	Ortopedi servisi
Hastanın Yattığı Oda	12
Hastanın Cinsiyeti	Kadın
Hastanın Yaşı	55
Hastanın Eğitimi	İlkokul
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Trafik kazası
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Zayıf
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Orta
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Orta
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİNLİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Hasta ziyareti yaparken bir kız çocuğun yanında ağladığı bir hasta dikkatimi çekti. Kendisi ile konuşmaya başladık. Yatan hastanın annesi olduğunu söyledi. Annesinin yanına yaklaştım ve usulca geçmiş olsun deyip, kendimi tanıttım. Neler olduğunu sordum. Karşıdan karşıya geçerken hızla gelen bir arabanın çarpması sonucu metrelerce sürüklendiğini ve hastaneye kaldırıldığını anlattı. Kalça kemiğinin durumunun çok ağır olduğunu ve bu yüzden çok korktuğunu söyledi. Tekrar eskisi gibi yürümek istiyordu. Kadına hislerinin ne kadar normal olduğunu ve ben de aynı durumda olsam aynı şeyleri hissedeceğimi söyledim. Ancak sahip olduğu diğer nimetlerinin farkına varması gerektiğini anlatarak, onun yanından hiç ayrılmayan bir ailesi olduğunu dile getirdim. Ayrıca akıl sağlığının yerinde olduğunu, düşünebildiğini ve konuşabildiğini söyledim. Hatta isterse bu halde bile namaz kılabileceğini kendine hatırlattım. Bu duruma çok memnun oldu ve böylece kendini daha iyi hissedeceğini söyledi. Onların yanından ayrılırken eskisine göre daha iyimser ve umutlu olduklarını fark ettim.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	06.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Acil servisi
Hastanın Yattığı Oda	5
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	10
Hastanın Eğitimi	İlkokul
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Yüzerken başını yüzme havuzunun dibine çarpması
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	-
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Yaşına göre yeterli
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	-
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİNLİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Furkan 10 yaşında, acil servisin gözlem odasında yatmaktaydı. Kendisi biraz çekingen de olsa beni geri çevirmedi. Annesi Ayşe Hanım Furkan'ın başına gelenleri anlattı. Babasıyla birlikte yüzmeye gittiklerinde babasının tüm ikazlarına rağmen kontrolsüz bir şekilde havuza atlamış. Bunun neticesinde de atlayış hızıyla başını havuzun dibine çarpmıştı. Olayın arkasından Furkan 2 kez kusunca aile panikle onu hastaneye getirmişti. Furkan oldukça hareketli ve heyecanlı bir çocuktur. Önce onu eleştirmeden sohbete başladım. Sevdiği şeylerden bahsettikten sonra, anne –baba sözünün ne kadar önemli olduğu konusunu açtım.” Çocuklar yaşları itibarıyla çok tecrübesizdir. Anne ve babalar onları iyiye ve doğruya yönlendirirler. Ailen yoluna hep doğruyu gösteren işaretler koyar. Sen de Allah'ın sana verdiği akıl ve ferasetle bu işaretleri fark etmeli ve işaretlere uymalısın.” diyerek yaptığı bir anlık hatanın onun hayatına mal olabileceğini belirttim. “Allah ve Resulü ana-babaya itaati emretmiştir.” diye son sözlerime son verdim.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	06.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Nöroloji servisi
Hastanın Yattığı Oda	6
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	65
Hastanın Eğitimi	-
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Şiddetli baş ağrısı, beyin kanaması
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	-
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Orta düzeyde
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Dua –zikir
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Hasan Amca birkaç gündür şiddetli baş ağrısı çekmekte fakat hastaneye gitmek istememektedir. Daha sonra baş ağrısının şiddetine dayanamayarak gece hastaneye kaldırılıp beyin kanaması geçirdiğini öğrenilmiştir. Hasan Amcanın eşi hem korku hem de merakla “Hocam neden bunlar bizim başımıza geliyor, oysa hep dua ediyoruz” dedi. Kur’anı Kerim’de geçen bir ayeti hatırlatarak; “Muhakkak siz, mallarınız ve canlarınız ile imtihan olunacaksınız. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah’a ortak koşanlardan size eziyet verici birçok söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah’tan gereği gibi korkarsanız, şüphesiz işte bu azmi gerektiren işlerdendir.” diyerek sabır ve imtihanın öneminden bahsettim. “Siz duanızdan, ibadetlerinizden ve Allah’ı anmaktan vazgeçmeyin, göreceksiniz ki karşılığını en güzel şekilde verecek olan yine Allah’tır.” dedim. Hasan Amcanın eşi “Haklısınız hocam eşimin de bu durumda olması Allah’ın bize imtihanıdır, Rabbim hakkıyla atlabilmemizi nasip etsin, sizde bizden dualarınızı eksik etmeyin” dedi. Konuşmamızın sonunda dualar eşliğinde ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	06.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Onkoloji servisi
Hastanın Yattığı Oda	13
Hastanın Cinsiyeti	Kadın
Hastanın Yaşı	25
Hastanın Eğitimi	Lise
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Kanser Tedavisi
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	Dışa dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	İyi
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Oldukça iyi
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Tevekkül,dua ,zikir
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Onkoloji bölümünde yatan genç bir kız dikkatimi çekmişti. Gülsüm, 21 yaşında lenf kanseri olduğunu, birkaç kez ameliyat olduğunu, daha önce kreş öğretmeni olarak görev yaptığını anlattı.3 yıldır lenf kanseri tedavisi görmekteydi. Kendisi dini bilgisi olan inançlı biriydi. Yaşadıklarından, hastalıktan şikâyet ettiğini hiç duymadım. Gücünün yettiği kadar namaz kıldığını, Kur'an okuduğunu, dua ve zikirle meşgul olduğunu söyledi. Benden en çok dua etmemi istedi. Ziyaretimde dini konuda öğrenmek istediği bazı konuları anlattım ve sordukları soruları cevapladım. Kader ve teslimiyetle ilgili konuştuk. Kul olarak elimizden gelen tedbirleri aldıktan sonra teslimiyette bulunmamız gerektiğini anlattım. Kendisine hastalığın bir imtihan olduğunu ve Allah'ın izniyle bir gün şifa bulacağını kendine telkin ettim. Danışan hayata dair sıkıntılarını, hayallerini görüşmede detaylı bir şekilde anlattı. Kendisine okuyabileceği kitaplar tavsiye ettim. Danışanın okuyabilmesi için şifa ayetlerini Kur'an-ı Kerim'den gösterdim. Sabır ve şükürle ilgili Peygamber kıssalarından örnekler vererek iyi dileklerle yanından ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	06.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Diyaliz servisi
Hastanın Yattığı Oda	12
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	65
Hastanın Eğitimi	İlkokul
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Böbrek Yetmezliği
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Zayıf
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Orta
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Orta
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİNLİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Diyaliz servisini ziyaret ettiğimde diğer hastalara göre daha olumsuz duran çehresiyle bana bakan Kadriye Teyze'yle tanıştım. Ben diğer hastaları ziyaret ettikten sonra Kadriye Teyze'nin yattığı yere geldim. Kendisine geçmiş olsun, dedim. Bana eleştirel bir ses tonuyla: "Hastanede ne iş yapıyorsunuz? Eğitim durumunuz nedir?" vb. sorular sordu. Ben danışmanın sorduğu sorulara güler yüzle, sakin ve onun anlayacağı üslupla cevap verdim. Dini konularda özellikle kader ile ilgili sorular sordu ve hayatında öne çıkan olaylardan konuşmaya başladı. Kendisi uzun süredir böbrek hastasıydı ve moral olarak da oldukça çökkündü. Hastalık sürecinde danışanın Yaratıcı ile olan ilişkisi, bu hastalık sürecinde yapabileceği ibadetler, hastanın ruhsal durumunu rahatlatabilecek dua, zikir, şifa, rahmet şükür, imtihan, kader ... vb konularda konuşuldu. Allah'ın en güzel nimeti olan yaşamının öneminden, Allah'ın rahmetinden ve bağışlayıcı olduğundan bahsettim. Her ne olursa olsun o bu haldeyken bile şükredeceği birçok noktayı ona hatırlattım. Hayatın her daim inişli-çıkışlı olmasının gayet normal olduğunu söyledim. Danışan söylediklerimin hepsinin mantıklı ve doğru olduğunu tasdik etti. İlk başta ki eleştirel ve güvensiz tarzı sohbetimizin sonunda yerini biraz daha samimiyete bırakmıştı.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	13.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Acil servisi
Hastanın Yattığı Oda	13
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	23
Hastanın Eğitimi	-
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	İntihar
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi	Zayıf
Konusunda Bilinçlilik Durumu	
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Zayıf
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	-
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Acilde sedyede uzanmış başında birkaç serum olan gencin yanına gittim ve tanıştık. Hayatta yaşama ümidi kalmadığı için bu dünyadan gitmek istediğini bu yüzden intihar ettiğini söyledi. Ailesinden ve kötü alışkanlıklarından bahsetti. Nişanlısının babası nişanı attıktan sonra ölümden başka bir çıkar yolunun kalmadığını söyledi. “Birkaç kez tüpün gazını açık bıraktım, ölmedim. Silahla ölmeyi istedim, korktum. Onun için en son ilaçla intihar ettim yine ölmedim. Kurban olduğum Allah’ım beni niçin öldürmüyor?” diyerek isyanını dile getirdi.

Danışanı aktif olarak dinledim, sorduğu sorulara cevap verdim, kendisine ahiretten, bu dünyaya gelişimizin öneminden, var olma sebeplerimizden bahsettim.

Ümitsizliğe kapılmanın hayatı yaşayamayacak kadar anlamsız bulmanın ve en önemlisi de Allah’ın bir emanet olarak verdiği canımıza kıymaya kalkışmanın bir mü ‘mine yakışmayacak davranışlar olduğunu vurguladım. Kendisine daha aklı selim düşünebilmesi için yaşadığı sıkıntılara dair alternatif yollar gösterdim. Gence “Her zorlukla beraber bir kolaylık vardır” ayetinden yola çıkarak Allah’ın müminlere olan vaadini hatırlattım. Hayatta başta Allah(c.c.) olmak üzere kendine ve ailesine karşı olan sorumluluklarını hatırlatarak yanından ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	13.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Ortopedi Servisi
Hastanın Yattığı Oda	17
Hastanın Cinsiyeti	Kadın
Hastanın Yaşı	17
Hastanın Eğitimi	Lise
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Camdan Düşme
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Zayıf
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Zayıf
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	-
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİNLİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Hastanede henüz 17 yaşında olan bir kızın camdan düştüğünü duyunca tanışmak istedim. Kendimi tanıttikten sonra bir süre sohbet ettik ve konu olayın yaşanmasına geldi. Olay gerçekleşeli 3 ay olmuştu ve vücudunun bir çok yerinde ciddi kırıkları vardı. Olay günü ailesinin bir ziyarete gittiğini ve kendinin de evde tek başına kalıp bir süre vakit geçirdikten sonra uyduğunu söylüyor. Olayın nasıl gerçekleştiğine dair hiçbir şey hatırlamıyordu kendisi. Konuyla ilgili başka bilgi vermiyor ve “Ben hayata çok geç kaldım artık” diyordu. Genç kıza daha hayatının başında olduğunu, tedavi sürecinin çok güzel ilerlediğini, ailesinin onu bir an bile yalnız bırakmadığını ve çok sevdiklerini söyledim. Başımıza gelen bir imtihandan sonra tekrar toparlanmak için niyet edersek Allah’ın bize mutlaka yardımcı olacağını belirttim. Bazen insanların “tam her şey bitti; dibe vurdum” diye düşündükleri anda, ayaklarıyla dibe vurarak yeniden güç alıp yüzeye çıkabileceklerini hatırlatarak, bunun için de Allah’ın yardımından umut kesmememiz, bol dua etmemiz gerektiğini söyledim. Bulduğu durumdan daha zor şartlarda yaşayan insanları da hatırlatıp, hayır dualarıyla yanından ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	13.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Ortopedi servisi
Hastanın Yattığı Oda	13
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	58
Hastanın Eğitimi	İlkokul
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Selülit patlaması ve platin tedavisi
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	İçe dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Yeteri kadar farkında
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Orta
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Yardım alma konusunda kararlıdır
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

**HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA
ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI
NOT VE GÖZLEMLER**

Geçirdiği zorlu bir hastalıktan dolayı stres içerisinde olan hasta ve yakınlarıyla görüşme sağladık. Ekmeğini kazanabilmek için zorlu şartlarda çalışan, demircilik yapan Hüseyin Bey bacaklarında yaşadığı rahatsızlık yüzünden hastaneye yatmıştır. Kendisi şimdiye kadar hep aktif olarak çalıştığını, kendi işini kendi yaptığını şimdi böyle yatalak olmanın zoruna gittiğini ifade etmiştir. Kendisine sahip olduğu diğer güzellikleri hatırlatarak konuşmama başladım. Hayatın inişli çıkışlı şartlarında her an bir imtihanda olduğumuzu söyleyerek en zor şartta bile şükredek pek çok şeyimizin olduğunu ifade ettim. Bunlardan en önemlisinin de “akıl” olduğunu belirterek tüm bunları akıl sayesinde idrak edebileceğimizi anlattım. Ayrıca kendisinin onu yalnız bırakmayan bir ailesi olduğunu da hatırlatarak, yalnız yaşamak zorunda kalan insanların hallerinden bahsettim. Kendini daha iyi hissedenden Hüseyin Bey’in yanından iyi dileklerde bulunarak ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	13.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Palyatif (yoğun bakım) servisi
Hastanın Yattığı Oda	16
Hastanın Cinsiyeti	Kadın
Hastanın Yaşı	47
Hastanın Eğitimi	-
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci kapalı
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	İzin verilmiyor
Hastanın Yatış Nedeni	Trafik kazası
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	-
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	-
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	-
Hastanın Dini Bilinç Durumu	-
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	-
Hastanın Ziyaret Tepkileri	-
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİNLİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Yoğun bakımda hasta ziyareti yaparken bir kız çocuğu dikkatimi çekti. Gayet bitkin ve çaresizce dualar ediyor ve ağlıyordu. Yanına giderek kendimi tanıttım. Nesibe ile konuşmaya başladık. “Ben 19 yaşındayım, lise mezunuyum ve üniversite sınavlarına hazırlanıyordum. Bir hafta önce misafirlerimizi uğurlamak için annem ve babam otogara gitmişti. Annem karşıdan karşıya geçerken hızla gelen bir arabanın çarpması sonucu metrelerce sürüklenmiş ve hastaneye kaldırmışlar. Annemin durumu çok ağır bu yüzden çok korkuyorum. Anneme bir şey olursa dayanmam” diyordu. “Ağlama annen için dua edelim. Hem annen uyandığında seni böyle üzgün görürse o da üzülmez mi? Hem biliyor musun sen umudunu yitirmeden dua edersen annen de hisseder” dedim. Anne babaların bu dünyada amel defterlerini hiç kapattırmayacak bir şeyin de “hayırlı evlat” olduğunu söyledim. Kendisinin yapacağı hayırların, duaların, zikirlerin annesi için çok önemli olduğunu belirterek, asıl sabrın musibet geldiğinde gösterilmesi gerektiğini kendine hatırlattım. “Annen daha hayatta hiçbir şey bitmiş değil, güzel bir sabırla sabrederek babana da destek ol sen bunu yapabilecek bilinçtesin” diyerek biraz daha sakinleşince annesine ve kendisine dua edeceğimi söyleyip yanından ayrıldım.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	13.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Fizik Tedavi ve rehabilitasyon servisi
Hastanın Yattığı Oda	9
Hastanın Cinsiyeti	Erkek
Hastanın Yaşı	75
Hastanın Eğitimi	Doktora
Hastanın Hastalığının Bilinci	Bilinci açık
Hastanın Fiziki Yapısı	Yatmakta
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Böbrek Yetmezliği
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkında
Hastanın Dışa/İçe Dönüklüğü	Dışa dönük
Hastanın Ruh Sağlığı Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Oldukça iyi
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Oldukça iyi
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Tevekkül, Tefekkür, Namaz, Dua, Zikir...
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Memnun
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Memnuniyetlerini bildirdiler.

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Hastanede Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan emekli olan bir hocamızın eşiyle birlikte kaldığını öğrendim. Kendilerini ziyarete gidip, tanıştıktan sonra birlikte sohbet etmeye başladık. Karı-koca olarak fizik tedaviye geldiklerini belirttiler. Karısı da Türkiye'nin atanmış ilk vaizesi olunca hayat tecrübeleri ve anlatacakları pek çoktu. Bu yaşlarına kadar pek çok imtihandan geçtiklerini ancak hem tevekkülleri, imanları hem de birlikte yaşadıkları güzel aile hayatları ile bu zorlukları Allah'ın yardımıyla aştıklarını söylediler. Evlatlarına hayatta maddi kaygılardan ziyade vicdan ve ahlak güzelliğini aşılama çalıştıklarını anlatan çift, hayatın çok çabuk geçtiğini ve bilinçli bir şekilde bu hayatı geçirmemiz gerektiği tavsiyelerinde bulundular.

Hasta Ziyaret Edilen Hastane	Afyonkarahisar Uygulama ve Araştırma Hastanesi
Hasta Ziyaret Tarihi ve Saati	21.02.2023
Hastanın Yattığı Servis	Fizyoterapi
Hastanın Yattığı Oda	Özel oda
Hastanın Cinsiyeti	Kadın
Hastanın Yaşı	57
Hastanın Eğitimi	Lise
Hastanın Hastalığının Bilinci	Yerinde
Hastanın Fiziki Yapısı	Yerinde değil
Hastanın Refakatçi Durumu	Var
Hastanın Ziyaretçi Durumu	Var
Hastanın Yatış Nedeni	Fizik tedavi gördüğü esnada mide kanaması geçirmiş
Hastanın Ziyaretçi Bilinçliliği	Farkındadır
Hastanın Dışa/İçer Dönüklüğü	Dışa dönük
Hastanın Ruh Sağlığı/Bilgisi Konusunda Bilinçlilik Durumu	Hastalığının Farkında
Hastanın Dini Bilinç Durumu	Dışa dönük
Hastanın Dini Başa Çıkma Tutumu	Yardım alma konusunda kararludur
Hastanın Ziyaret Tepkileri	Olumlu
Hasta Yakınlarının Tepkileri	Olumlu

HASTA ZİYARETİ KONUSUNDA DİNİ DANIŞMANLIK-DİNİ BAŞA ÇIKMA NOKTASINDA ETKİN/LİK DURUMUNUZA DAİR AYRINTILI NOT VE GÖZLEMLER

Hastamızla tanıştıktan sonra hastanenin manevi danışmanlık biriminden geldiğimi ifade ettim. Her zaman birimizden destek sağlayabileceklerini ifade ederek hal ve hatır sordum. Kendisi ve yakınlarından tedavisi ve hastalığı hakkında bilgi aldım. Zorlu bir süreç geçirdiğini, tedavisinin sonuç vermeyeceğini düşündüğü için moral olarak çok iyi olmadığını belirten hastamızla Hazreti Eyyüp ve sabrı hakkında sohbet ettik. Sabrın musibetlerin ilk anında gösterilmesi gerektiğini kendine hatırlatarak, tedavinin cevap vermeyeceğini düşünmesinin bir nevi Allah'tan umut kesme sayılabileceğini belirttim. Allah'ın lütfunun ve merhametinin sınırsız olduğunu, dua ve tevekkülden vazgeçmeden, bu halimize de şükretmemiz gerektiğini söyledim. Sabır ve duaya olan ihtiyacımıza değindikten sonra hastamıza şifa dileyerek yanından ayrıldım.

SONUÇ

Sağlık hizmetlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik alanında yapılabilecek olan en iyi yaklaşım bireyi tüm yönleriyle ele almak olacaktır. Buna göre birey fiziki, sosyal, psikolojik ihtiyaçlarının yanında manevi ihtiyaçları da olan bir bütündür. Bir bütünün parçası olan bu boyutların her birinin bir diğeriyle ilişkisi vardır. Dolayısıyla sağlık hizmetlerinde de manevi boyut da diğer boyutlar kadar önem kazanarak manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin çıkış noktasını oluşturmuştur. Hasta merkezli manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde hastalara çeşitli bilişsel, duyuşsal, fiziksel hedefler kazandırılmaya çalışılır. Bunlar hastanın, dinin hastalık-sağlık yaklaşımını öğrenmesine, hastalığa ve hastaneye uyum sağlayabilmesine, tedaviyi kabul edip uygulamasına ve yaşamının geri kalan bölümünde sağlıklı olma bilinci kazanmasına yardımcı olmaktadır.

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetinde görev alacak bireyler hizmet öncesinde ve sonrasında teorik ve pratik olmak üzere özel eğitimden geçmektedirler. Danışmanların hastanede yürüttüğü manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine genel olarak bakıldığında uygulamanın klasik vaaz ve irşat mantığıyla değil de bu hizmetin danışmanlık boyutu da göz önünde bulundurularak profesyonel bir şekilde yapılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Hastanelerde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sağlık Bakanlığının ortak çalışması sonucunda devam etmektedir. İlk başlarda oluşan ön yargı artık kırılmış ve manevi danışmanlık ve rehberlik birimleri artık kabul görmüştür. Bundan sonraki süreçte de manevi danışmanların alanda kazandığı tecrübe ve alınan eğitimler birleştikçe daha profesyonel hale gelecektir.

KAYNAKÇA

Ağılkaya Şahin, Zuhul. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Dini Danışmanlık: Teori-Eğitim- Uygulama. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.

Altaş, Nurullah. Hastanelerde Din ve Moral Hizmetleri. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.

Altıntaş, Muhammed Esat. Hastanelerde Gerçekleştirilen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (Kayseri Örneği). Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6/11 (2018), 221-256.

Ayten, Ali-Özkan Aysun. Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.

Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesi. 2013.

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Hukuk Müşavirliği, Engelliler ve Engellilere Yönelik Hizmetler". Erişim 07 Aralık 2023. <https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Engelliler>

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Göçmenlere Yönelik Hizmetler". Erişim 07 Aralık 2023. <https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/Detay/493>

Doğan, Mebrure. *Sabır psikolojisi: Pozitif Psikoloji Bağlamında Bir Araştırma*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016.

Esendir, Nihal. Sağlık Çalışanlarının Maneviyat ve Manevi Bakım Algısı, İstanbul Örneği. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Frankl, Victor. "İnsanın Anlam Arayışı". çev. Özge Yılmaz. (Ankara: Öteki Yayınları, 1992), 89.

İşık, Harun. *Ceza İnfaz Kurumlarında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.

Karagül, Arslan. "Manevi Destek ve Rehberlik Hollanda Örneği". *Diyanet Aylık Dergi* 19/2 (Şubat 2019), 22-26

Koç, Mustafa. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi". *Diyanet İlmî Dergi* 53/4 (2017), 201-241.

Mollaoğlu, Hasan. Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım ve New York Healthcare Chaplaincy Örneği. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Özen, Yener. *Grupla Psikolojik Danışmada Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.

Özkan, Aysun. Hastanelerde Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

SB, Sağlık Bakanlığı. "Hasta Hakları Yönetmeliği". Erişim 8 Aralık 2023

SB, Sağlık Bakanlığı. "Sağlık Bakanlığı Taşra Teşkilatı Kadro Standartları ile Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönergede Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönerge". Erişim 08 Aralık 2023.

Söylev, Ömer Faruk. Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi: Kavram, Kuram ve Uygulamalar. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.

Şirin, Turgay. Manevi Danışmanlıkta İhsan Modeli. İstanbul: Mim Akademi, 2014.

Ülgen H. Okyayuz. *Sağlık Psikolojisi-Giriş*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1999.